

Preverjanje implementacije *Direktive (EU) 2019/904 o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje v Sloveniji*

**#Break
Free
From
Plastic**

Kolofon

Naslov: Preverjanje implementacije Direktive (EU) 2019/904 o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje v Sloveniji

Avtorji: Jaka Kranjc, Alja Miklavčič

Oblikovanje: Alja Miklavčič

Založnik: Ekologi brez meja

Fotografije: Ekologi brez meja, Freepik

Leto izdaje: 2024

Država izida: Slovenija

Kraj izida: Ljubljana

Jezik publikacije: slovenski

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 193189891

ISBN 978-961-95864-2-6 (PDF)

Kazalo

Uvod	4
Namen raziskave	4
Direktiva o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje	5
Metodologija	6
Pregled in izbor členov	6
Pristop k preverjanju	7
Kazalniki uspešnosti	7
Rezultati	8
Člen 4 - Zmanjšanje porabe	8
1. Javne prireditve	8
2. Avtomati za pijače: rezultati vprašalnika za ponudnike avtomatov za kavo	13
3. Avtomati za pijače: rezultati vprašalnika za javni sektor o avtomatih za kavo	14
4. Avtomati za pijače: ministrstva in javni sektor	15
Člen 5 - Omejitve pri dajanju na trg	18
1. Rezultati vprašalnika za splošno javnost	18
2. Rezultati pregleda spletnih trgovin	19
Člen 7 - Zahteve za označevanje	22
Člen 8 - Razširjena odgovornost proizvajalca	27
Člen 9 - Ločeno zbiranje	28
Člen 10 - Ozaveščanje	29
Člen 11 - Usklajevanje ukrepov	32
Člen 14 - Kazni	32
Sklepne ugotovitve	34
Povzetek glavnih rezultatov preverjanja	34
Priporočila za izboljšave	37
Zaključek	39
Priloge	40
Priloga 1 Direktive o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje	40
Priloga 2 Grafični prikaz rezultatov vprašalnika za javni sektor o avtomatih za kavo	44
Priloga 3 Grafični prikaz rezultatov iz vprašalnika za splošno javnost	47

Uvod

Ekologi brez meja smo člani globalnega gibanja Break Free From Plastic (BFFP), v katerem skupaj z več kot 13.000 drugimi organizacijami bijemo boj s plastičnim onesnaževanjem. Zahtevamo zmanjšanje proizvodnje plastičnih izdelkov za enkratno uporabo in si prizadevamo za trajne rešitve tekom celotne vrednostne verige plastike — od pridobivanja fosilnih goriv, iz katerih velika večina plastike je, do odstranjevanja, ko postane odpadek.

Poudarek je na preventivnih ukrepih, saj tam lahko dolgoročno dosežemo največ. Želimo ustvariti svet, kjer plastika ni več pomemben vir onesnaževanja, temveč je uporabljena na smotrni način, ki spoštuje in varuje tako okolje kot ljudi. Zakonodaja pri tem igra prepombno vlogo, zato se vključujemo v procese sprejemanja in spreminjanja na vseh ravneh.

A ostaja ključni izziv (okoljske) zakonodaje: njeno izvajanje. Implementacijski deficit že sprejete zakonodaje niža ali včasih celo ruši njeno učinkovitost. [Direktiva o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje \(pogovorno SUP direktiva\)](#), ki jo v Evropi smatramo kot enega od ključnih predpisov za znižanje plastičnega onesnaževanja, je pred petimi leti prinesla kopico raznolikih ukrepov in rokov za različne deležnike. Tako je idealna materija za preverbo stanja implementacije in zagotovitev doslednega izvajanja.

Namen raziskave

Z raziskavo smo tako preverjali trenutno stanje implementacije *Direktive o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje* v Sloveniji. Namen je bil dobiti vpogled v doseganje ciljev, izvajanje in neizvajanje ukrepov ter morebitne težave in kršitve v praksi. Vse z drugotnim namenom kasnejšega odpravljanja pomankljivosti ureditve in izvajanja. Izsledki nam bodo v pomoč tudi pri nadaljnjem informiranju, ozaveščanju in opolnomočenju različnih javnosti ter delu z občinami, organizacijami in podjetji na poti do družbe brez odpadkov.

Pod črto je namen prispevati k učinkoviti implementaciji direktive, da bomo lahko skupaj dosegli cilje, ki smo si jih z direktivo zadali — zaščito okolja in zdravja, zmanjšanje količin morskih odpadkov ter spodbujanje prehoda k bolj trajnostnim alternativam plastičnim izdelkom za enkratno uporabo tako z vidika proizvodov kot inovativnih poslovnih modelov.

Direktiva o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje

[Direktiva \(EU\) 2019/904 o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje](#) (na kratko SUP direktiva) z dne 5. junija 2019 je prelomni zakonodajni instrument na področju doseganja ciljev iz [Strategije EU za plastiko](#) kot del evropskega prehoda na krožno gospodarstvo.

Poleg okoljskih ciljev, povezanih z onesnaževanjem naših voda, smetenjem in izpusti toplogrednih plinov, ima implementacija direktive tudi gospodarsko motivacijo. Evropska komisija je ocenila, da morski odpadki, kjer prevladujejo plastični izdelki za enkratno uporabo, že zdaj povzročajo 1 % izpad prihodkov v ribiškem sektorju. Po ocenah WWF iz leta 2018 to v Sredozemlju vsako leto znese za okoli 61,7 milijonov evrov škode.

Nadalje je komisija ocenila, da bi vestno izvajanje lahko ustvarilo 30.000 novih delovnih mest in potrošnikom prihranilo precej stroškov.

Direktiva tako prinaša kombinacijo ukrepov za najbolj problematične plastične proizvode za enkratno uporabo zlasti z zagotavljanjem, da tisti z obstoječimi bolj trajnostnimi alternativami izginejo iz trga. Po teh prepovedih je direktiva najbolj znana, a vsebuje tudi:

- neopredeljen cilj za zmanjšanje količin nekaterih izdelkov;
- zahteve za boljšo zasnovano in označevanje nekaterih izdelkov;
- cilje za ločeno zbiranje nekaterih izdelkov;
- cilje za minimalno vsebnost reciklirane plastike;
- celovito ozaveščanje o negativnih vplivih in alternativah;
- uvedbo proizvajalčeve razširjene odgovornosti, ki pokriva ravnanje s temi odpadki, stroške čiščenja, stroške ozaveščanja in obvezno poročanje o količinah danih na trg.

Evropska unija je direktivo sprejela po enem najhitrejših postopkov do zdaj. Zaradi kompleksnosti je to vplivalo tudi na zamude pri prenosu direktive v države članice, vključno s Slovenijo, dokler niso bila pripravljena dodatna navodila v obliki implementacijskih smernic.

Za razumevanje, kaj vse direktiva smatra kot plastični proizvod, so nepogrešljive [Smernice Komisije o plastičnih proizvodih za enkratno uporabo \(2021/C 216/01\)](#).

Za lažje branje je poročilu priložena priloga direktive (in naše uredbe o zmanjševanju) kot Priloga 1, na kar se sklicujemo v celotnem besedilu.

Slovenija je za prenos direktive v svoj pravni red sprejela tri akte:

- [Uredba o prepovedi dajanja nekaterih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo na trg v Republiki Sloveniji in o označevanju nekaterih plastičnih proizvodov](#) dne 18. 8. 2021,
- [Zakon o prepovedi dajanja nekaterih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo na trg v Republiki Sloveniji](#) (ZPDPPEUT) dne 25. 11. 2021,
- [Uredba o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje](#) dne 13. 10. 2022.

Metodologija

Pregled in izbor členov

Direktiva in naši akti, ki jo prenašajo, vsebujejo precej členov, ki niso bistveni za preverjanje implementacije. To so razne uvodne in zaključne določbe, definicije, kazenske določbe, obveze za evropske organe itd. Pri analizi smo se zato osredotočili na tiste člene, ki zahtevajo delo tudi od drugih, nezakonodajnih deležnikov — tam, kjer je največ možnosti, da določila zakonodaje niso upoštevana in kjer že anekdotalno zaznavamo težave.

Člen	Izbran za pregled	Implementacija še ni nujno končana (rok še teče)
Člen 1 - Cilji		
Člen 2 - Področje uporabe		
Člen 3 - Opredelitev pojmov		
Člen 4 - Zmanjšanje porabe	✓	
Člen 5 - Omejitve pri dajanju na trg	✓	
Člen 6 - Zahteve za proizvode		3. julij 2024 za pritrjene pokrovčke in zamaške, od 2025 plastenke iz PET iz 25 % recikliranih vlaken, od 2030 plastenke ¹ iz 30 % recikliranih vlaken
Člen 7 - Zahteve za označevanje	✓	
Člen 8 - Razširjena odgovornost proizvajalca	✓	do 31. decembra 2024
Člen 9 - Ločeno zbiranje	✓	Ločeno zbranih plastenk ¹ : 77 % do 2025, 90 % do 2029
Člen 10 - Ukrepi za ozaveščanje	✓	
Člen 11 - Usklajevanje ukrepov	✓	
Člen 12 - Specifikacije in smernice za plastične proizvode za enkratno uporabo		
Člen 13 - Informacijski sistemi in poročanje		
Člen 14 - Kazni	✓	
Člen 15 - Ocenjevanje in pregled		(do 3. julija 2027 bo Evropska komisija ocenila uspešnost izvajanja direktive)
Člen 16 - Postopek v odboru		
Člen 17 - Prenos		
Člen 18 - Začetek veljavnosti		
Člen 19 - Naslovniki		
PRILOGA 1		

¹ Iz priloge F.

Slovenija je pri transpoziciji direktive v svoj pravni red uvedla nekaj dodatnih podukrepov, ki so tudi bili del presoje.

Pristop k preverjanju

Členi direktive in naše uredbe o zmanjšanju vpliva so raznoliki, zato je bil tudi pristop pester. Vse člene smo podrobno prebrali, razmislili, kje gre kaj lahko narobe, preverili roke in preprostejše vidike implementacije. Raziskovanje iz pisarne sta pri več ukrepih dopolnila pregled stanja na terenu in uporaba vprašalnikov.

Kazalniki uspešnosti

Na začetku smo si določili minimalni obseg dela:

- pregled vsaj 7 javnih prireditev (pregledali smo jih 21),
- vprašalnik za ponudnike avtomatov, vsaj 10 odgovorov (prejeli smo jih 7, ostali 3 zgolj prodajajo naprave in ne upravljajo z njimi),
- vprašalnik za javno upravo v povezavi z avtomati za kavo, vsaj 100 odzivov (prejeli smo jih 140),
- obisk vseh ministrstev v Ljubljani (obiskali smo jih 17 od 19, dveh zaradi poostrenega varovanja nismo mogli preveriti; obiskali pa smo nekaj dodatnih javnih ustanov),
- vprašalnik za splošno javnost, vsaj 200 odzivov (prejeli smo jih 288),
- pregled vsaj 20 spletnih trgovin (pregledali smo jih 30).

Rezultati

Člen 4 - Zmanjšanje porabe

Direktiva v členu zmanjšanja porabe narekuje, da države članice sprejmejo potrebne ukrepe za doseg ambicioznega in trajnega zmanjšanja porabe plastičnih proizvodov za enkratno uporabo iz **dela A Priloge 1 (lončki in nekatere posode)**. Države članice morajo sprejeti ukrepe za doseganje trajnega zmanjšanja porabe plastičnih proizvodov do leta 2026 v primerjavi z letom 2022. Ukrepi lahko vključujejo nacionalne cilje, spodbujanje ponovne uporabe izdelkov, ekonomske instrumente in tržne omejitve.

Slovenija se je po vzoru [Evropskega plastičnega pakta](#) odločila za cilj zmanjšanja “**do 1. januarja 2026 najmanj 20 %** glede na leto 2022, merjeno v številu teh proizvodov, danih na trg v RS”.

V praksi je v ta namen v [Uredbi o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje](#) določila ukrepe za javne prireditve, za ponudnike avtomatov ter za ponudnike hrane in pijače. Stanje smo preverjali na javnih prireditvah, pri ponudnikih avtomatov ter pri avtomatih za pijačo v javnem sektorju.

Proizvajalci in drugi, ki dajejo na trg plastične proizvode za enkratno uporabo, ki jih pokriva 8. člen direktive, so dobili obvezo, da s 1. 1. 2023 začnejo zbirati podatke. Prvi pravi trendi pri doseganju cilja bodo tako vidni šele v letu 2025.

Pri tem je treba imeti v mislih, da direktiva ([Smernice Komisije o plastičnih proizvodih za enkratno uporabo](#)) **za te plastične izdelke smatra vse, ki so za enkratno uporabo in vsebujejo plastiko, ne glede na to ali prevladuje kak drug material ali so biorazgradljive**. Podrobni razčlembi sta v preglednicah 4-4 in 4-8 smernic.

1. Javne prireditve

Obiskali smo 21 javnih prireditev, ki so potekale v letu 2023 in v začetku leta 2024, po različnih krajih v Sloveniji. Kot pravi člen, smo preverjali ali organizator prireditve oziroma ponudnik hrane in pijače na prireditvi **zagotavlja uporabo alternativnih proizvodov**, ki se lahko večkrat uporabijo, ali proizvodov, ki vsebujejo manj ali nič plastike, lahko tudi z možnostjo uporabe depozitnega načina vračanja rabljenega proizvoda — pregledali smo materiale lončkov, pribora, krožnikov in prisotnost plastičnih slamic. Prav tako smo preverili, ali je obiskovalcem javne prireditve **omogočeno, da lahko prinesejo in uporabijo svoj lonček** za pijačo ali posodo za hrano za večkratno uporabo. Raziskali smo tudi, ali **organizator javne prireditve ozavešča o obeh** zgoraj navedenih **ukrepih**.

Rezultati so vidni v spodnji tabeli, kjer smo **rdeče** obarvali vse, kar ni v skladu z uredbo oziroma zakonom, **oranžno** je označeno tisto, kar ni prepovedano, je pa potrebno zmanjšati uporabo, **zeleno** pa je vse, kar je skladno.

	Kozarci (material)	Pribor (material)	Krožniki (material)	Slamice (material)	Ponudnik omogoča uporabo lastnega lončka	Ponudnik ozavešča o zmanjševanju SUP izdelkov
1	stekleni	/	/	/	da	ne
2	plastični, papirnati s plastičnim zapornim slojem, stekleni, keramični	plastične žličke za enkratno uporabo, lesene palčke za mešanje, lesene žlice	papirnati čolnički	papirnate	da	ne
3	plastični	lesen	papirnati	plastične za enkratno uporabo	da	ne
4	papirnati s plastičnim zapornim slojem, plastični, stekleni	lesen	papirnati krožniki, bambusovi čolnički, papirnata posoda s plastičnim zapornim slojem + plastični pokrov	papirnate	ne	ne
5	plastični, papirnati s plastičnim zapornim slojem	lesen	papirnati	/	da	ne
6	papirnati s plastičnim zapornim slojem	/	/	/	da	ne
7	silikonski za večkratno uporabo	kovinski	keramični	/	da	da
8	papirnati s plastičnim zapornim slojem	lesen pribor, lesene pačke za mešanje	papirnati, papirnati čolnički, papirnati s plastičnim zapornim slojem,	/	da	ne
9	stekleni	kovinski, lesen	papirnati	papirnate	/	ne
10	plastični	/	/	/	ne	ne
11	plastični	/	/	/	ne	ne

12	pralni, plastični	lesen, plastični za enkratno uporabo	papirnati, plastični za enkratno uporabo	/	ne	ne
13	stekleni	kovinski	/	/	da	ne
14	stekleni	lesen	papirnati, keramični	/	da	ne
15	stekleni	/	papirnati	/	/	ne
16	plastični pralni	lesen	papirnati	/	da	ne
17	plastični pralni	lesen	papirnati	/	da	ne
18	stekleni, plastični, papirnati s plastičnim zapornim slojem	kovinski	papirnati, papirnati s plastičnim zapornim slojem	papirnate, plastične za večkratno uporabo	ne	ne
19	plastični pralni, papirnati s plastičnim zapornim slojem	kovinski	papirnati	/	ne	ne
20	plastični pralni	plastični za enkratno uporabo	papirnati, papirnati s plastičnim zapornim slojem	/	ne	ne
21	plastični pralni, plastični za enkratno uporabo, papirnati s plastičnim zapornim slojem	lesen	papirnati, papirnati s plastičnim zapornim slojem	/	da	ne

Ugotovili smo, da je glede papirnatih lončkov in krožnikov s plastičnim zapornim slojem na terenu precej zmede. Na videz in otip daje občutek odlične alternative, a zaradi vsebnosti plastike je to še vedno plastični izdelek, ki se ga odlaga med embalažo. Tako uporabniki kot ponudniki večinoma ne vedo, da je omenjen lonček, ki sicer velja kot alternativni izdelek, zaradi svoje dvokomponentnosti skoraj nemogoče reciklirati. Pomenijo celokupno manj plastike, a cilj 20 % zmanjšanja se meri v kosih, ne masi, zato taka menjava ne bo prispevala k doseganju cilja.

Na štirih prireditvah smo zabeležili po zakonu **prepovedane izdelke** za enkratno uporabo: plastični pribor, plastične krožnike ter plastične slamice.

Na 9 prireditvah od 21 so ponujali plastični lonček, ki sicer ni prepovedan, je pa vključen med izdelke, za katere velja zmanjševanje porabe. Na 8 prireditvah so ponujali papirnate lončke s plastičnim zapornim slojem.

Ugotovili smo, da so ponudniki v večini primerov omogočali uporabo lastnega lončka za pijačo, a tega niso nikjer komunicirali, zato obiskovalci niso vedeli za to možnost in se tega niso posluževali. Le en organizator od preverjenih prireditev v našem naboru je uporabo lastnega lončka tudi vnaprej komuniciral in se tega tudi striktno držal. Pijače namreč niso mogli dobiti, če niso prinesel svojega lončka. Silikonske lončke za večkratno uporabo je organizator podaril v darilni vrečki, ki so jo prejeli vsi udeleženci. Le en ponudnik/organizator je ob prijavi opozarjal, da bo na prireditvi možno dobiti pijačo le v lastne lončke ali bidone z namenom zmanjševanja odpadkov in s tem tudi lončkov za enkratno uporabo. Povezovallec je tudi tekom prireditve to komuniciral preko ozvočenja.

Tudi sicer pri delu z organizatorji prireditev opazamo, da imajo težave vzpostaviti razumevanje pri svojih ponudnikih pijače in hrane. Pogosto so vsako leto drugi, ignorirajo navodila, ne držijo se dogovorov in ne udeležujejo se usposabljanj. V takih primerih je doseganje napredka precej težje.

Plastični kozarec, lesen pribor, papirnata posoda in plastična slamica na prireditvi 3.

Silikonski lonček za večkratno uporabo na prireditvi 7.

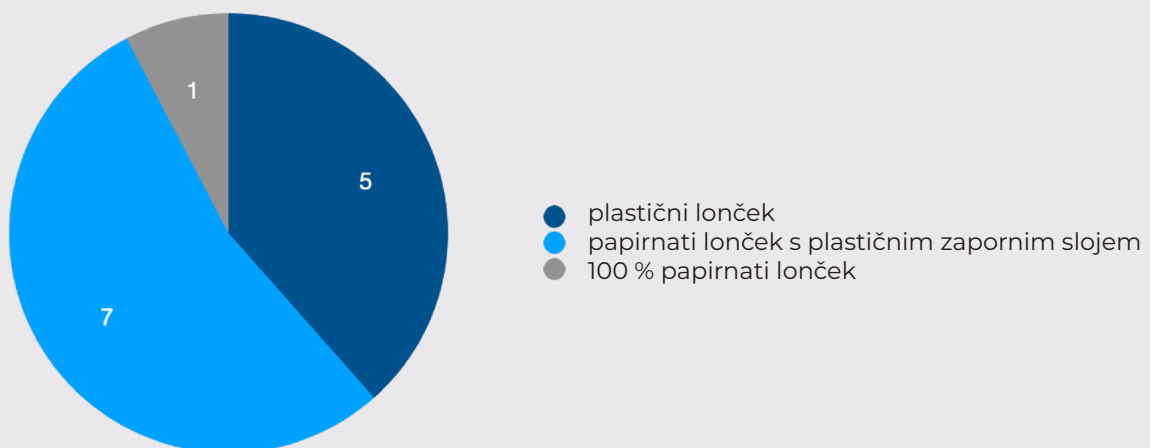
2. Avtomati za pijače: rezultati vprašalnika za ponudnike avtomatov za kavo

Za doseganje ciljev mora **upravljavec** avtomata za pijačo **zmanjšati ponudbo plastičnih lončkov za enkratno uporabo in jih nadomestiti z alternativnimi proizvodi** (obvezno v javnem sektorju), ki se lahko večkrat uporabijo, ali s proizvodi, ki vsebujejo manj ali nič plastike, lahko tudi z možnostjo uporabe depozitnega načina vračanja rabljenega proizvoda. Potrošnika mora **o teh proizvodih obveščati** in **ozaveščati o vplivih smetenja** na okolje. Prav tako mora potrošniku **omogočiti možnost uporabe lastnega lončka**, ki ga lahko večkrat uporabi.

Za ponudnike avtomatov za kavo v Sloveniji smo pripravili vprašalnik z namenom vpogleda v njihovo ponudbo, materiale, ki jih ponujajo svojim strankam, in možnost uporabe lastnih lončkov za kavo v njihovih avtomatih.

Na vprašalnik se je odzvalo 7 od 10-ih ponudnikov avtomatov za kavo v Sloveniji. Ostali trije nimajo stika z lončki in drugimi materiali, ampak zgolj preprodajajo aparate.

Vseh 7 ponuja papirnate s plastičnim zapornim slojem, 5 jih hkrati ponuja tudi plastične lončke, 1 ponudnik je navedel, da ponuja lončke iz 100 % papirja — pri čemer menimo, da ne gre za popolnoma 100 % papirnat lonček, saj papir kot material za tekočine v nekem deležu potrebuje zaporni sloj². 3 od 7-ih ponudnikov imajo v ponudbi pokrovčke za lončke (2 ponujata plastične, 1 pa papirnate).

Plastičnih palčk za mešanje nima v ponudbi noben ponudnik. Kot alternativo ponujajo lesene (5), papirnate (5) in palčke iz bambusa (1). Dokler gre za povsem bambusne palčke, te niso problematične, v primeru kompozitov pa je [raba za izdelke v stiku z živili prepovedana](#) po *Uredbi Komisije (ES) št. 10/2011*.

² [What's inside food-contact paper packaging?](#) Plastic., ZWE et al, 2024

Vsi ponudniki imajo v ponudbi avtomate, ki omogočajo uporabniku, da uporabi lasten lonček za kavo, nimajo pa vsi avtomati avtomatsko te možnosti, ampak stranka izbere, ali bo kupila oziroma najela avtomat, ki to omogoča.

Zanimalo nas je, ali ponudniki avtomatov opažajo, da stranke povprašujejo po alternativnih proizvodih — ne plastičnih (npr. lončkih, pokrovčkih za kavo, mešalnih palčkah) svoj odgovor so lahko opredelili na lestvici od 1 do 5 (1 - nikoli, 5 - zelo pogosto). Štirje ponudniki so izbrali oceno 3, po eden pa oceno 2, 4 in 5.

Ponudniki so glede ocene odstotka strank, ki povprašujejo po alternativnih proizvodih, precej razdeljenega mnenja: dva menita, da je takšnih strank manj kot 20 %, po eden pa, da jih je med 20 in 40 %, med 40 in 60 % oziroma med 80 in 100 %. Dva ponudnika avtomatov ocene nista podala.

Odgovori na obe vprašanji so skladni. Na precej slab rezultat povpraševanja strank po alternativnih izdelkih bi tako lahko vplivala razlika v ceni izdelkov, slaba ozaveščenost strank o problematiki izdelkov za enkratno uporabo in nezavedanja ciljev uredbe.

3. Avtomati za pijače: rezultati vprašalnika za javni sektor o avtomatih za kavo

Člen pravi, da mora upravljavec avtomata za pijačo v javnem sektorju omogočiti uporabo alternativnih proizvodov, ki se lahko večkrat uporabijo, ali proizvodov, ki vsebujejo manj ali nič plastike. V ta namen smo pripravili vprašalnik o lončkih v avtomatih za kavo. Naslovili smo ga na slovenske občine, osnovne šole, srednje šole, gimnazije, fakultete in druge javne ustanove. Namenjen je bil zaposlenim v omenjenih ustanovah.

Na vprašalnik se je odzvalo 140 oseb. Avtomat za kavo ima na delovnem mestu slabih 80 % vprašanih. Te smo vprašali, iz kakšnega materiala so lončki v avtomatu - slabih 55 % jih je odgovorilo, da imajo papirnate s plastičnim zapornim slojem, 40 % jih je odgovorilo, da so lončki plastični, slaba 2 % vprašanih je napisalo, da uporabljajo samo skodelice, slabe 3 % smo opredelili pod ostalo, ker niso podali odgovora na naše vprašanje.

70 % vprašanih je odgovorilo, da ima avtomat možnost uporabe lastnega lončka za večkratno uporabo. Te smo v nadaljevanju vprašali, ali za kavo iz avtomata večinoma uporabljajo lončke iz avtomata ali svoje lončke za večkratno uporabo. Slabih 60 % jih je odgovorilo, da večinoma uporabljajo lončke iz avtomata, dobrih 40 % pa večinoma lončke za večkratno uporabo.

V nadaljevanju smo jih vprašali, ali menijo, da bi v prihodnje lahko uporabljali samo lončke za večkratno uporabo (popolna ukinitvev lončkov za enkratno uporabo), kjer so svoj odgovor

lahko opredelili na lestvici od 1 do 5 (1 - ne, nikakor 5 - brez problema). **80 % vprašanih bi brez problema uporabljalo lončke za večkratno uporabo** (odgovora 4 in 5), samo 4 % pa menijo, da se lončkom za enkratno uporabo nikakor ne bi mogli odpovedati.

Vprašane, ki so v začetku ankete dejali, da njihov avtomat ne podpira možnosti uporabe lastnega lončka, smo vprašali, ali si želijo take vrste avtomata za kavo. Svoj odgovor so opredelili na lestvici od 1 do 5 (1 - Ne, zadovoljni smo s tem kar imamo, 5 - Da, želimo ustvarjati manj odpadkov). **61 % jih je odgovorilo, da si želijo takega avtomata** in s tem manj odpadkov, 25 % jih je odgovorilo, da so zadovoljni s tem, kar imajo, in ne želijo sprememb. Skupaj 14 % pa jih je odgovorilo z vmesnimi odgovori 2 (1,6 %), 3 (9,4 %) in 4 (3,1 %).

Plastične palčke in plastični lončki ob avtomatu za kavo v enem od muzejev.

4. Avtomati za pijače: ministrstva in javni sektor

Posebej smo pod drobnogled vzeli ministrstva in tamkajšnje avtomate za kavo, saj so to državne ustanove, ki bi morale biti zgled drugim. Stanje smo preverili tudi v nekaterih drugih izbranih javnih ustanovah, kot so upravne enote, komunale, bolnišnica in en občinski bazen, a rezultati niso odstopali.

Preverili smo avtomate za kavo na 17 od 19 ministrstvih v Ljubljani. Dveh zaradi strožjih varnostnih omejitev navkljub pismu podpore s strani MOPE nismo mogli preveriti. Oglede smo opravili osebno v mesecu decembru 2023 in januarju 2024. V primeru, da je imelo posamezno ministrstvo več avtomatov za kavo v svoji zgradbi, smo za ogled izbrali le enega.

Pri avtomatih smo preverili, iz kakšnega materiala so lončki, mešalne palčke in pokrovčki v avtomatih. Plastične lončke smo našli v treh različnih materialih: 14 ministrstev je imelo plastične, 2 plastični "hibridni" lonček (oglaševan kot "100 % reciklabilen" s 40 % manj plastike), 1 ministrstvo pa je imelo papirnate s plastičnim slojem. **Vsi so torej bili plastični** in sodijo v koš za embalažo. Mešalne palčke so bile lesene na vseh avtomatih na ministrstvih, pokrovčkov za lončke pa ni imel noben avtomat. Zasledili smo tudi nekaj primerov nepravilnega ločevanja odpadkov ter pomanjkanje košev za biološke odpadke, kamor sodijo lesene palčke za mešanje.

Plastični lončki v košu poleg avtomata za kavo, vidne tudi lesene palčke.

Papirnati lonček in lesene palčke.

Hibridni lonček.

Preverjali smo tudi, ali avtomati za kavo ponujajo možnost uporabe lastnega lončka. Izkazalo se je, da le **4 od 17-ih omogočajo uporabo lastnega lončka**. Te možnosti nima vsak avtomat že avtomatično, so pa bili avtomati, ki to omogočajo, vsi označeni, kar so potrdili tudi prodajalci avtomatov.

Nalepki na avtomatu za kavo, ki prikazujeta, da avtomat omogoča uporabo lastnega lončka.

Primer avtomata brez nalepke.

Primer avtomata z nalepko.

Pri vsakem avtomatu smo si ogledali tudi, ali je upoštevan ukrep, ki pravi, da mora upravljavec avtomata za pijačo obveščati potrošnike o ponudbi alternativnih proizvodov in ozaveščati potrošnike o vplivih smetenja na okolje s plastičnimi lončki za pijačo za enkratno uporabo. V sklopu pregleda ministrstev **nismo našli nobenih primerov ozaveščanja**. Obveščanje o ponudbi alternativnih izdelkov je bilo prisotno **le na dveh avtomatih**. Gre za informiranje o alternativnem izdelku, lončku z nižjo vsebnostjo plastike. Skupaj z nalepkami za lasten lonček je bilo **za obveščanje tako pogojno skladnih 6 od 17-ih avtomatov**.

Primera ozaveščanja, ki ni v skladu z direktivo.

Člen 5 - Omejitve pri dajanju na trg

Člen 5 narekuje: "Države članice prepovejo dajanje na trg plastične proizvode za enkratno uporabo iz dela B Priloge 1 in proizvodov iz oksorazgradljive plastike." Člen smo preverjali s pomočjo vprašalnika, ki smo ga naslovili na splošno javnost ter s pregledom spletnih trgovin ponudnikov tovrstnih izdelkov.

1. Rezultati vprašalnika za splošno javnost

Preveriti smo želeli, koliko izdelkov za enkratno uporabo, ki so po direktivi oz. zakonu prepovedani, je še vedno na voljo na trgu. Za ta namen smo pripravili vprašalnik in splošno javnost vprašali, ali so v zadnjih šestih mesecih zasledili katerega od naštetih plastičnih izdelkov za enkratno uporabo (slamice, embalažo za hrano in pijačo iz stiroporja, palčke za mešanje, pribor, krožniki, palčke za balone, vatirane palčke za ušesa) in kje.

Odgovori anketirancev so pokazali, da so največkrat opazili embalažo za hrano in pijačo iz stiroporja s pojavnostjo v deležu 60 %, drugi najbolj prisotni izdelek so vatirane palčke za ušesa s 36 %, sledijo krožniki in pribor s 33 %, slamice z 22 %, plastične palčke za mešanje s 15 % ter plastične palčke za balone z 12 %.

Nekateri proizvajalci so **plastični pribor** označili kot izdelek za večkratno uporabo, zato smo javnost vprašali, ali takšen pribor kdaj uporabijo večkrat. **46,3 % vprašanih ga nikoli ne uporabi večkrat**, 29,3 % jih je odgovorilo včasih ter 24,4 % jih tak pribor ponovno uporabi pogosto. Poraja se namreč vprašanje, ali so proizvajalci plastičnemu priboru za enkratno uporabo zgolj samo dodali oznako "za večkratno uporabo," se s tem izognili prepovedi v zakonu in odgovornost preusmerili na potrošnike in lokalne skupnosti.

Uredba v 4. členu ponudniku pijače in hrane narekuje, da mora npr. na javnih prireditvah potrošniku namesto uporabe plastičnih proizvodov za enkratno uporabo omogočiti uporabo lastnega lončka, ki ga lahko večkrat uporabi. Preverili smo, ali splošna javnost ve za to možnost in ali se tega poslužuje. Slabih 28 % vprašanih ni vedelo, da lahko prinesejo in koristijo svoj kozarec, 45,3 % tega ne naredi nikoli, 17,4 % to stori včasih, 9,4 % pa pogosto. Skupaj 63,3 % vprašanih ni vedelo za to možnost oziroma je nikoli ne koristi.

Na splošno nas je zanimalo, ali imajo ljudje dovolj informacij o ponovni uporabi izdelkov. Svoj odgovor so opredelili v lestvici od 1 do 5 (1 - povsem premalo, 5 - povsem dovolj). Povprečna ocena je 3,6 in po tem lahko rečemo, da je na ozaveščanju in izobraževanju splošne javnosti o ponovni uporabi še potrebno delati.

Zadnje vprašanje se je nanašalo na ozaveščanje: spraševali smo, ali so vprašani opazili kakšno ozaveščevalno kampanjo o zmanjšanju uporabe izdelkov za enkratno uporabo. Želeli smo namreč izvedeti, ali se tovrstne kampanje pojavljajo in informirajo splošno javnost o problematiki. Rezultat med odgovoroma da in ne je bil izenačen, kar nam ne nudi konkretnih zaključkov in bi morali anketirance vprašati o podrobnostih.

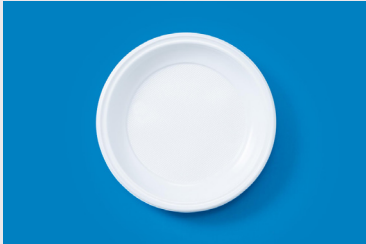

2. Rezultati pregleda spletnih trgovin

Na podlagi 5. člena SUP direktive je bil pripravljen 4. člen v Uredbi o prepovedi dajanja nekaterih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo na trg v Republiki Sloveniji in o označevanju nekaterih plastičnih proizvodov, kasneje pa še Zakon o prepovedi dajanja nekaterih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo na trg v Republiki Sloveniji. Prepovedi so stopile v veljavo 4. 9. 2021, par mesecev po uradnem roku.

Zakon v 3. členu opredeljuje plastične proizvode za enkratno uporabo, ki jih je prepovedano dajati na trg. Seznam je identičen tistemu iz Priloge 1 (DEL C) direktive. Dajanje na trg je bilo prepovedano, a z olajševalno okoliščino — do porabe obstoječih zalog je bila prodaja še dovoljena.

V novembru in decembru 2023, torej več kot dve leti po prepovedi, smo z namenom preverjanja, ali se prepovedani izdelki še lahko kupijo, pregledali 30 slovenskih spletnih trgovin. Večinoma so to veleprodaje drobnega gostinskega inventarja, dobavitelji sanitarnega potrošnega materiala, drogerije, lekarne, trgovine z baloni in splošne trgovine z živili, ki ponujajo izdelke, ki smo jih iskali — npr. piknik program, vatirane palčke, slamice. Na spletnih straneh proizvajalcev oz. ponudnikov smo poiskali spletno trgovino oziroma njihovo ponudbo ter po izdelkih ugotavljali in beležili, ali gre za po uredbi prepovedane izdelke.

Prepovedan izdelek	Število spletnih trgovin, ki ga ponuja
Vatirane palčke 	1/9 Plastične vatirane palčke smo iskali po spletnih trgovinah drogerij, lekarn in splošnih živilskih trgovin — skupaj v 9 trgovinah. V vseh smo našli alternativni izdelek, ki ima namesto plastične papirnato palčko, ena trgovina poleg tega ponuja tudi plastične vatirane palčke.
Pribor (vilice, noži, žlice, palčke) 	10/15 Plastični pribor za enkratno uporabo smo iskali po trgovinah veleprodaje drobnega gostinskega inventarja, pri dobaviteljih sanitarnega potrošnega materiala in v splošnih živilskih trgovinah — skupaj v 15 trgovinah. Prepovedane izdelke smo našli v 10-ih trgovinah, ki pa hkrati ponujajo tudi alternativne izdelke: <ul style="list-style-type: none">• plastičen pribor, ki ga je mogoče večkrat uporabiti (med katerimi je tudi takšen, ki si ne zasluži oznake za večkratno uporabo, ker gre za nizkokakovostni pribor),• lesen pribor,• lesene palčke.

<p>Krožniki</p> 	<p>2/11</p> <p>Plastične krožnike za enkratno uporabo smo iskali po trgovinah veleprodaje drobnega gostinskega inventarja, pri dobaviteljih sanitarnega potrošnega materiala, v splošnih živilskih trgovinah — skupaj v 11 trgovinah. Prepovedan izdelek smo našli v dveh trgovinah. Vse so ponujale alternativne izdelke iz papirja, sladkornega trsa in plastične krožnike za večkratno uporabo.</p>
<p>Slamice</p> 	<p>1/11</p> <p>Plastične slamice za enkratno uporabo smo iskali po trgovinah veleprodaje drobnega gostinskega inventarja, pri dobaviteljih sanitarnega potrošnega materiala, v splošnih živilskih trgovinah — skupaj v 11 trgovinah. Prepovedan izdelek smo našli v 1 spletni trgovini, vseh 11 trgovin pa je ponujalo alternativne slamice iz papirja, kovine, silikona in plastične slamice namenjene za večkratno uporabo.</p>
<p>Mešalne palčke za pijače</p> 	<p>1/7</p> <p>Plastične mešalne palčke za pijače za enkratno uporabo smo iskali po trgovinah veleprodaje drobnega gostinskega inventarja, pri dobaviteljih sanitarnega potrošnega materiala, v splošnih živilskih trgovinah — skupaj v 7 trgovinah. Našli smo jih v 1 trgovini, vse ostale so ponujale palčke iz lesa.</p>
<p>Palčke za pritrditev na balone in podpora balonov</p> 	<p>5/5</p> <p>Plastične palčke za pritrditev na balone smo iskali po spletnih trgovinah, ki prodajajo balone — skupaj v 5 trgovinah. V vseh smo našli prepovedan izdelek. Proizvajalci niso niti poskušali izdelkov predstaviti kot takih za večkratno uporabo. 3 trgovine od 5-ih so hkrati ponujale alternativni izdelek: palčke iz papirja oziroma lesa.</p>
<p>Posode za živila iz ekspaniranega polistirena</p> 	<p>4/9</p> <p>Posode za živila iz ekspaniranega polistirena smo iskali po spletnih trgovinah veleprodaje drobnega gostinskega inventarja in pri dobaviteljih sanitarnega potrošnega materiala — skupaj v 9 trgovinah. V 4-ih smo našli prepovedan izdelek (jasno označen). Vseh 9 je ponujalo alternativne posode iz papirja, sladkornega trsa, druge plastike (pogosto ekstrudiranega polistirena, XPS) ali plastike namenjene večkratni uporabi.</p>

<p>Lončki in vsebniki za pijačo iz ekspandiranega polistirena</p> 	<p>0/9</p> <p>Lončke in vsebnike za živila iz ekspandiranega polistirena smo iskali po spletnih trgovinah veleprodaje drobnega gostinskega inventarja in pri dobaviteljih sanitarnega potrošnega materiala — skupaj v 9 trgovinah. Omenjenih izdelkov nismo našli v nobeni trgovini. Vseh 9 je ponujalo alternativne lončke iz papirja, sladkornega trsa ali plastike, namenjene večkratni uporabi.</p>
<p>Vrečke iz oksorazgradljive plastike</p> 	<p>3/10</p> <p>Opozorjeni smo bili na prisotnost vrečk iz oksorazgradljive plastike in sicer v prodajalni pekovskih izdelkov. Tako smo dodatno preverili še, ali se v spletnih trgovinah da kupiti omenjene vrečke. Našli smo jih v 3-eh od 10-ih pregledanih spletnih trgovin.</p> <p>(oznaka d2w označuje oksorazgradljivo plastiko, ni pa edina)</p>

Največ kršitev smo zaznali pri plastičnem priboru in palčkah za balone, sledile pa so posode za hrano iz stiroporja ter vrečke in embalaža iz oksorazgradljive plastike.

Pri plastičnem priboru za enkratno uporabo smo naleteli na več primerov pribora, za katerega menimo, da je nizkokakovosten in zaradi tega zelo redko dočaka ponovno uporabo, saj se običajno ob prvi uporabi zlomi (še posebej vilice). Videti je, kot da so proizvajalci na identični pribor (oziroma na njegovo embalažo), kakršnen je bil pred prepovedjo, zgolj dodali napis “za večkratno uporabo” in s tem zadostili zakonu.

Pri embalaži za stik z žvili iz stiroporja pa smo podvomili v učinkovitost ukrepa; direktiva namreč prepoveduje uporabo le ekspandiranega polistirena (EPS), ne pa tudi vizualno podobnega ekstrudiranega polistirena (XPS). Resda se manj drobi, a ker ju je težko razlikovati, je tudi preverjanje skladnosti težje. V trgovinah smo zaznali manjkajoče ali napačne opise glede na slike in nazive, tako da je iz podane dokumentacije včasih težko zaključiti, za kateri material v resnici gre. Naključnemu kupcu je to še težje. Zadrego bi lahko rešilo boljše izražje, a tako ali tako izdelki iz EPS nimajo mesta na trgu.

Člen 7 - Zahteve za označevanje

S tem členom države članice zagotovijo, da ima vsak plastični proizvod za enkratno uporabo (iz dela D Priloge 1), ki je dan na trg, **na embalaži takega proizvoda ali na proizvodu samem vidno in jasno čitljivo oznako**, ki je ni mogoče izbrisati in ki potrošnike obvešča o:

1. **ustreznih možnostih ravnanja z odpadki** za proizvod ali **načinih odstranjevanja odpadkov, ki se jim je treba pri tem proizvodu izogibati**, v skladu s hierarhijo ravnanja z odpadki, in
2. prisotnosti plastike v proizvodu in posledičnem **negativnem vplivu smetenja** ali drugih **neustreznih načinov odstranjevanja** odpadnega proizvoda **na okolje**.

V ta namen so bile pripravljene standardizirane oznake za plastične proizvode za enkratno uporabo iz dela D Priloge 1, ki se jih namesti na prodajno enoto tega proizvoda ali embalažo, ki vsebuje več enot tega proizvoda. Kadar se ob nakupu združi več posameznih prodajnih enot, se oznaka namesti na embalažo vsake prodajne enote.

Označevanje embalaže higienskih vložkov in vlažilnih robčkov.

Označevanje embalaže tamponov in aplikatorjev tamponov.

Označevanje zavojčkov in zunanje embalaže tobačnih izdelkov s filtri in filtrov, ki se tržijo za uporabo v kombi-naciji s tobačnimi izdelki.

Označevanje lončkov za pijačo, ki so delno izdelani iz plastike.

Označevanje lončkov za pijačo, ki so v celoti izdelani iz plastike.

Označevanje lončkov za pijačo, ki so v celoti izdelani iz plastike.

V trgovinah smo preverili, ali so izdelki dejansko ustrezno označeni ali ne. Obiskali smo 7 živilskih trgovin in drogerij v Ljubljani. Slikovni material spodaj prikazuje rezultate preverjanja.

Pravilno označena embalaža vlažilnih robčkov.

Neoznačena embalaža vlažilnih robčkov - iz materialov, ki ne vsebujejo plastike.

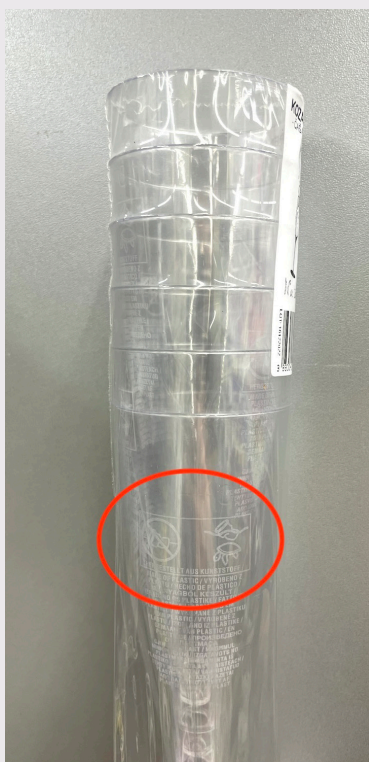
Pravilno označena embalaža higienskih vložkov.

Pravilno označena embalaža tamponov in aplokatorjev tamponov.

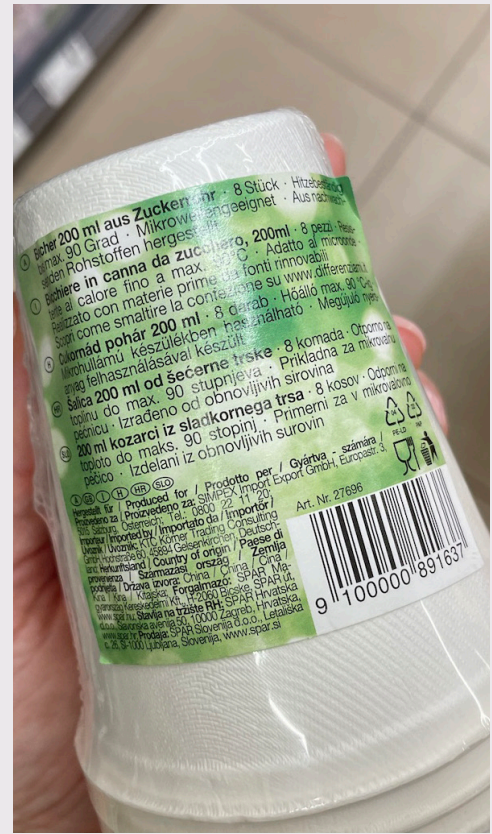

Pravilno označevanje lončkov za pijačo, ki so delno izdelani iz plastike.

Pravilno označeni lončki za pijačo, ki so v celoti izdelani iz plastike.

Oznaka na zgornjih slikah je v prvih dveh primerih zelo slabo vidna, ker je bela na prozorni podlagi, medtem ko je v tretjem primeru zaradi tiska v črni barvi in s tem večjega kontrasta zelo dobro vidna.

Primeri lončkov brez oznake.

Prvi paket lončkov na zgornji sliki je deklariran kot 100 % celuloza in brez prisotnosti plastike, v kar smo podvomili že v prejšnjih poglavjih, saj taki ne bi dolgo prenesli tekočin, premazi in drugi zaporni sloji pa so največkrat iz plastike. Enako velja za drugi primer, ki ima na etiki prav tako navedeno, da gre za papirnati kozarec iz celuloze (brez navedenega deleža). Tretji primer so lončki iz sladkornega trsa, kjer zopet ni jasno, kaj je material, ki združuje tekočino v lončku, in če so izdelki skladni.

Pravilno označeni zavojčki in zunanje embalaže tobačnih izdelkov s filtri in filtrov, ki se tržijo za uporabo v kombinaciji s tobačnimi izdelki.

Člen 8 - Razširjena odgovornost proizvajalca

Člen o razširjeni odgovornosti narekuje, da morajo države članice vzpostaviti sisteme proizvajalčeve razširjene odgovornosti (PRO) za vse plastične proizvode za enkratno uporabo iz dela E Priloge 1 te direktive in za ribolovno orodje, ki vsebuje plastiko, ki so dani na trg v državi članici. **Proizvajalci morajo kriti stroške ozaveščanja, zbiranja odpadkov in čiščenja okolja zaradi odvrženih smeti, ki izvirajo iz njihovih proizvodov.**

V Sloveniji so proizvajalci po uredbi zavezani k vpisu v evidenco proizvajalcev in vodenju evidence o posameznih proizvodih, danih na trg v RS in poročanju ter plačevanja stroškov. Vse družbe za ravnanje z odpadno embalažo so na podlagi uredbe prevzele tudi funkcijo PRO po SUP direktivi. 20. 11. 2023 je bila objavljena [evidenca skupnih načrtov ravnanja z odpadnimi plastičnimi proizvodi za enkratno uporabo in odpadnim ribolovnim orodjem, ki vsebuje plastiko](#). Ne razpolagamo s seznamom vseh relevantnih proizvajalcev, a iz seznama je jasno, da so vsi večji proizvajalci vpisani v evidenco.

Uredba določa podrobno metodologijo določanja deležev in obračuna stroškov. 29. 9. 2023 so bili v Uradnem listu objavljeni prvi rezultati: [Sklep o določitvi povprečnih deležev odpadnih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo v smeteh za leta 2023, 2024 in 2025](#). S tem sklepom so za leta 2023, 2024 in 2025 določeni povprečni deleži odpadnih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo, ki so bili pridobljeni na podlagi izvedenih sortirnih analiz smeti v javnih koških in pometa. Služili bodo za pravični obračun in dodelitev stroškov nazaj proizvajalcem.

Rok oddaje za prva letna poročila skupnih načrtov je bil 31. 3. 2024. Po podatkih ministrstva en teden pred rokom še noben skupni načrt ni poročal, prvi podatki o dajanju na trg pa so bili nezadostni. Zaradi nepopolnih podatkov ima ministrstvo v načrtu prestaviti obveznosti za eno leto, da stroški ne bi bili nepravilno razdeljeni med proizvajalce. Ojačali so nadzor in dodatno angažirali občine.

Ko bodo poročila enkrat na voljo, bo lažje oceniti skladnost in kako si proizvajalci in nosilci sistemov predstavljajo ozaveščanje. 20. člen uredbe jih obvezuje k "vsaj enkrat letno s sklopom oglaševalskih akcij ali na drug primeren način obveščajo potrošnike o":

1. razpoložljivih alternativnih proizvodih za ponovno uporabo, sistemih za ponovno uporabo in možnostih ravnanja z odpadki navedenih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo in ribolovnega orodja, ki vsebuje plastiko, ter o dobrih praksah na področju ustreznega ravnanja z odpadki v skladu s predpisom, ki ureja odpadke;
2. negativnem vplivu smetenja in drugega neustreznega odstranjevanja odpadkov navedenih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo in ribolovnega orodja, ki vsebuje plastiko, na okolje, zlasti morsko, ter na zdravje ljudi in živali ter
3. vplivu neustreznih načinov odstranjevanja odpadkov navedenih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo na kanalizacijsko omrežje.

Česar v praksi skoraj nismo zaznali. Popravljalni ukrepi so dobrodošli, a člena trenutno ne moremo smatrati kot uspešno implementiranega.

Člen 9 - Ločeno zbiranje

Člen državam nalaga, da **sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev, da se za namene recikliranja ločeno zbere:**

- do leta 2025 77 masnih %** odpadnih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo iz dela F Priloge 1, danih na trg v posameznem letu;
- do leta 2029 90 masnih %** odpadnih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo iz dela F Priloge 1, danih na trg v posameznem letu.

Za doseglo navedenega cilja lahko države vzpostavijo sheme kavcij oziroma določijo cilje glede ločenega zbiranja za ustrezne sisteme proizvajalčeve razširjene odgovornosti.

Slovenija na tem področju še ni sprejela nobenih ukrepov, prav tako še nimamo kakovostnih podatkov o stopnji ločenega zbiranja plastenk, ki jih naslavlja člen. Pojavljajo se le različne posredne ocene, ki se med seboj znatno razlikujejo. Nobena ne dosega praga 90 %, kar je dosedaj drugje po svetu državam uspelo doseči le z uvedbo kavcijskega sistema.

Z 31. marcem 2024 se je iztekel rok proizvajalcem (oz. njihovim organizacijam PRO) za prva poročanja o količinah, danih na trg. Količine so prvič spremljali v letu 2023. To bodo prvi podatki, na podlagi katerih bomo lahko natančneje določili izhodiščno stanje, kasneje pa preverjali doseganje obeh ciljev.

Kar je spodbudno, pa je to, da je vseeno že dlje v pripravi zakonodajna ureditev kavcijskega sistema za platenke in pločevinke tudi v Sloveniji, kot eni od manjšine držav v Evropi, ki je še brez. Postopek se na žalost vleče, od sprejetja zakonodaje pa bo potrebno še najmanj eno leto, da sistem lahko zaživi v praksi. Do takrat bo doseganje ciljev tega člena ogroženo.

Na Evropski ravni je v zaključnem potrjevanju Uredba EU o embalaži in odpadni embalaži (PPWR), ki bo nadomestila trenutno direktivo. Dopolnjuje cilj za leto 2029 še z zahtevo za isti rezultat pri kovinskih vsebnikih za pijače. Prinaša praktično obvezno uvedbo kavcijskega sistema, saj se je temu možno izogniti le z drugačnim doseganjem istih rezultatov in **dodatnega vmesnega cilja: doseči 80 % ločeno zbiranje v letu 2026.** Kavcijski sistem za platenke in pločevinke je tako neizogiben in nam bo omogočil doseganje ciljev tega člena.

Depozitni sistemi za platenke po Evropi

Obstoječi (18)	V vzpostavljanju (3)	Sprejeta odločitev (5)	V odločanju (5)
Danska, Estonija, Hrvaška, Irska, Islandija, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Latvija, Litva, (Luksemburg), Portugalska, Romunija, Slovaška, Švedska, (Švica)	Avstrija (2025), Ciper (2024), Grčija (2024)	Češka, Poljska, Slovenija, Turčija, Združeno kraljestvo	Belgija, Bolgarija, Francija, Italija, Španija

Člen 10 - Ozaveščanje

Direktiva narekuje članicam EU, da oblikujejo ukrepe za obveščanje potrošnikov in spodbujanje odgovornega vedenja potrošnikov, da bi zmanjšali smetenje z odpadki iz proizvodov, zajetih v direktivi. **Ozaveščati morajo o razpoložljivih alternativnih proizvodih za ponovno uporabo, sistemih za ponovno uporabo in možnostih ravnanja z odpadki** navedenih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo in ribolovnega orodja, o **vplivu smetenja** in drugega neustreznega odstranjevanja odpadkov navedenih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo in ribolovnega orodja, ki vsebuje plastiko, na okolje, zlasti morsko, ter **vplivu neustreznih načinov odstranjevanja odpadkov** navedenih proizvodov za enkratno uporabo **na kanalizacijsko omrežje**. Uredba ozaveščanje nalaga **vsaj enkrat letno** s sklopom oglaševalskih akcij ali na drug primeren način obveščanja potrošnikov.

Ozaveščanje smo preverjali v sklopu 4. člena, na javnih prireditvah, pri ponudnikih avtomatov za kavo in na ministrstvih ob avtomatih za kavo ter z enim vprašanjem v anketi, ki je bila namenjena splošni javnosti.

Na javnih prireditvah, ki smo jih obiskali, je **zgolj 1 od 21 izvajala ozaveščanje** pred in med dogodkom, konkretno so obiskovalce nagovarjali, naj za pijačo uporabijo lastne kozarčke ali bidone. Na ostalih niso ozaveščali svojih obiskovalcev.

Pri ponudnikih avtomatov smo ob avtomatih za kavo na 2 od 17 ministrstvih opazili plakate, ki promovirajo alternativne izdelke, vendar, kot smo že pisali v poglavju o avtomatih na ministrstvih, ni šlo za ozaveščanje, kot ga narekuje direktiva. Na avtomatih v drugih ustanovah nismo opazili oznak. Tako lahko trdimo, da **noben obiskan avtomat za kavo v javnem sektorju ni imel ustreznega ozaveščanja** za uporabnike avtomatov.

Pod ozaveščanje bi lahko šteli nalepke na avtomatih, ki spodbujajo uporabo lastnega lončka, a to, glede na določbe člena, ni dovolj. 2 ponudnika avtomatov ozaveščata svoje stranke na svojih spletnih straneh, eden o uporabi lastne skodelice, drugi pa nekoliko bolj pregledno o ukrepih za zmanjšanje vpliva plastične embalaže na okolje, **ne pa tudi o vplivih smetenja na okolje in kanalizacijsko omrežje**, kot to veleva direktiva.

Primeri ozaveščanja na spletnih straneh, ki ne zadostijo zahtevam direktive:

SVETOVNI DAN OKOLJA

UPORABI SVOJ LONČEK
min. prostornina lončka 160 ml

1. Podstavite svoj lonček v postrežni prostor
2. Pritisnite tipko brez lončka
3. Izberite napitek

Vir: [AS Automatic Servis](#)

1. PREPOVED UPORABE

ZAHTEVA ZA VENDING: prepoved le za plastične žličke (palčke) za mešanje napitkov.

CILJ: prepoved uporabe

KDAJ: leto 2021

KAJ BOMO NAREDILI V AŠ?

Naši dobavitelji žliček se bodo prilagodili in uporabnikom bomo pravočasno ponudili žličke iz drugih materialov (npr. les).

2. ZMANJŠANJE UPORABE

ZAHTEVA ZA VENDING: zmanjšanje uporabe plastičnih lončkov za pijačo (npr. lončki za kavo ali za vodo) in plastičnih posod za živila (npr. posode za solato).

CILJ: zmanjšanje uporabe za 25%

KDAJ: leto 2026

KAJ BOMO NAREDILI V AŠ?

Skupaj z dobavitelji bomo iskali rešitve v okolju prijaznejših alternativnih proizvodih (npr. karton, steklo). Proizvajalci lončkov se že prilagajajo in v 2020 že pričakujemo, da bomo lahko ponudili lončke iz 100% kartona.

3. LOČENO ZBIRANJE

ZAHTEVA ZA VENDING: ločeno zbiranje plastenk za pijačo.

CILJ: ločeno zbrati 90% plastenk

KDAJ: leto 2025

KAJ BOMO NAREDILI V AŠ?

Skupaj z naročniki in prevzemniki odpadkov bomo poiskali rešitve za učinkovito ločeno zbiranje ter osveščanje končnih uporabnikov o namenu in pomenu tega.

BREZ MEŠANJA VEČ ZDRAVJA

Kavo in druge napitke lahko spijemo tudi brez mešanja. Najpogostejše napitke premešamo zaradi sladkorja. Če se odrečemo sladkorju, poskrbimo tudi za svoje zdravje.

UPORABI SVOJ LONČEK

Na avtomatih za kavo ali vodomatih uporabite svoj lonček ali bidon za večkratno uporabo.

VSAK ODPADEK NAJDE SVOJ KOŠ

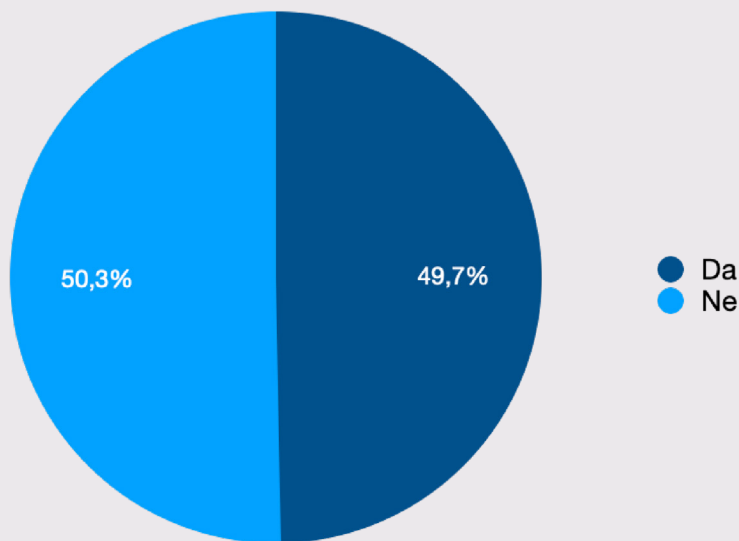
Vsak odpadek odložite v namenski koš. Tako bo odpadna embalaža našla pot do reciklaže, predvsem pa ne bo končala v morju ali gozdu.

Vir: [Avtomati Štefančič](#)

V vprašalniku za splošno javnost nas je zanimalo, ali so vprašani zasledili kakšno ozaveščevalno kampanjo oz. nagovarjanje k zmanjševanju uporabe izdelkov za enkratno uporabo, pri čemer smo dobili skoraj izenačen rezultat, kar nas je presenetilo. Je pa res, da vprašanje ni bilo omejeno na proizvajalce ali časovno opredeljeno, kar je naša metodološka napaka.

Ali ste opazili kakšno ozaveščevalno kampanjo o zmanjševanju uporabe izdelkov za enkratno uporabo?

288 odgovorov

Direktiva v člen ozaveščanja vključuje tudi proizvajalce tobačnih izdelkov s filtri in filtri, ki se tržijo za uporabo v kombinaciji s tobačnimi izdelki, ki pa jih Slovenija v uredbi izključuje iz omenjene obveze, zaradi strogih omejitev oglaševanja teh podjetij.

Pod črto, zaznali nismo niti enega celovitega primera izpolnjevanja obvez po ozaveščanju, čeprav so vstopile v veljavo že več kot leto nazaj, s 1. 1. 2023.

Člen 11 - Usklajevanje ukrepov

Člen govori o usklajevanju ukrepov z drugimi sektorskimi dokumenti in zakonodajo, tako v smislu, da ne prihaja do nasprotij kot z vključitvijo samih ukrepov iz direktive. V leta 2022 prenovljeni Program ravnanja z odpadki in program preprečevanja odpadkov RS je bilo dodano poglavje z nekaj zgodovine, a brez dodatnih ukrepov. Glede na dolgoročnost dokumenta ta del ocenjujemo kot nezadosten.

Nadalje člen govori o skladnosti z živilsko zakonodajo, v kar ne dvomimo, preverjanje pa bi bilo prezahtevno. V zadnji povedi pa: *“kar zadeva materiale, namenjene za stik z žvili, države članice spodbujajo uporabo trajnostnih alternativnih materialov namesto plastike za enkratno uporabo, kadar je to mogoče.”*

K temu cilju prispevajo dodatni podukrepi 4. člena, ki so že bili predstavljeni v prejšnjih poglavjih.

Člen 14 - Kazni

Direktiva s členom o kaznih ne preseneča: *“Države članice določijo pravila o kaznih, ki se uporabljajo za kršitve nacionalnih določb, sprejetih na podlagi te direktive, in sprejmejo vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da se te kazni izvajajo. Te kazni morajo biti učinkovite, sorazmerne in odvračilne.”*

V uredbi o zmanjševanju vpliva je v kazenskih določbah devet členov (od 25. do 33. člena). Na 4. člen o zmanjševanju se nanašajo trije členi, posebej za organizatorja javne prireditve, ponudnika pijače in hrane, upravljalca avtomata za pijače. Globe za kršitev v vseh treh členih so enake in rangirane v tri skupine:

- *“Z globo od 600 do 2.500 eurov se za prekršek iz prejšnjega odstavka kaznuje ponudnik pijače in hrane, ki je samostojni podjetnik posameznik ali posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost.*
- *Z globo od 500 do 2.000 eurov se za prekršek iz prvega odstavka tega člena kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe ali odgovorna oseba samostojnega podjetnika posameznika oziroma posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost.*
- *Z globo od 200 do 600 eurov se za prekršek iz prvega odstavka tega člena kaznuje posameznik, ki je ponudnik pijače in hrane.”*

4. člen uredbe je v Sloveniji stopil v veljavo januarja 2023 in za to leto imamo prve podatke o kršitvah tega člena. Na Tržnem inšpektoratu smo v [Poslovnem poročilu za leto 2023](#) preverili, kakšno je bilo stanje nadzora in kršitev. Preverjanja zakona iz prejšnjega leta niso ponovili.

Inšpektorat je nadzore opravil pri 22 ponudnikih pijače in hrane. Pri **dveh** ponudnikih so ugotovili, da **ni bilo sprejetih ukrepov za zmanjšanje ponudbe plastičnih proizvodov za**

enkratno uporabo, pri **sedmih** ponudnikih pijače in hrane pa so ugotovili, da potrošnikov niso obveščali **o ponudbi alternativnih proizvodov**. Vsem so izrekli opozorila in jim naložili odpravo nepravilnosti, pri čemer so **vsí ponudniki ugotovljene kršitve odpravili že ob naslednjem nadzoru**. Na podlagi ugotovljenih kršitev so izrekli **sedem opozoril** po Zakonu o prekrških.

Razvidno iz poročila inšpektorata je bil nadzor opravljen le v pri ponudnikih pijače in hrane, **ne pa tudi pri organizatorjih javnih prireditev in upravljavcih avtomatov**. Ker nimamo podatka, ali gre za večje ali manjše ponudnike pijače in hrane, niti ne moremo vedeti, ali je vzorec reprezentativen. Menimo, da bi se nadzor zaradi hitrejšega in učinkovitejšega doseganja ciljev moral vršiti v večjem obsegu in pri vseh subjektih, ki jih uredba vključuje.

V [Poslovnem poročilu za leto 2022](#) Tržnega inšpektorata, smo preverili kršitve v povezavi z uredbo (velja od septembra 2021) in Zakonom o prepovedi dajanja nekaterih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo na trg v RS (velja od decembra 2021).

Nadzor so opravili pri 108 zavezancih, pri katerih so preverjali prodajo plastičnih proizvodov za enkratno uporabo in njihovo označevanje. Ugotovili so, da so bili dani na trg **štirje plastični proizvodi za enkratno uporabo, katerih dajanje na trg je bilo** v skladu z zakonom prepovedano ter dva proizvoda, ki nista bila označena v skladu z uredbo. Izrekli so štiri opozorila.

Sklepne ugotovitve

Povzetek glavnih rezultatov preverjanja

Povzemimo glavne ugotovitve po členih.

Pri **členu 4 (Zmanjšanje porabe)** smo na prireditvah našli pet plastičnih izdelkov za enkratno uporabo, ki so po uredbi prepovedani: plastični pribor na treh prireditvah, krožnike na eni ter plastične slamice na eni prireditvi. Sicer je večina ponudnikov na prireditvah omogočala uporabo lastnega lončka za pijačo, a tega niso komunicirali, zato obiskovalci ne vedo, da imajo to možnost. Zgolj ena prireditev pa je izvajala ozaveščanje o uporabi alternativnih proizvodov in cilju po zmanjševanju odpadkov na prireditvi.

Avtomati, ki smo jih obiskali po ministrstvih, so vsi, z izjemo enega, opremljeni s plastičnimi lončki, kljub temu, da smo v anketi za ponudnike avtomatov lahko videli, da imajo vsi v ponudbi alternativne proizvode, sicer še vedno v obliki kompozita s plastiko. Cilj 20 % zmanjšanja se meri v kosih, k čemur menjava s plastičnimi kompoziti ne bo prispevala.

Ugotovili smo tudi, da vsi avtomati uporabniku ne omogočajo, da uporabi lasten lonček, ampak da je to stvar izbire s strani najemnika/kupca. V javni upravi je po rezultatih 70 % vprašanih odgovorilo, da ima avtomat možnost uporabe lastnega lončka za večkratno uporabo, a hkrati le dobrih 40 % vprašanih večinoma uporablja lonček za večkratno uporabo, ostali pijejo iz lončka za enkratno uporabo iz avtomata. Zopet se pojavi vprašanje, ali uporabniki avtomatov za kavo sploh vedo za to možnost. Na ministrstvih smo našli le 4 avtomate z možnostjo uporabe lastnega lončka, pri čemer menimo, da bi javne institucije, kot so ministrstva, morala voditi z zgledom.

Povsem premalo se izvaja ozaveščanje o uporabi alternativnih proizvodov, ki jih je mogoče večkrat uporabiti, ali proizvodov, ki vsebujejo manj ali nič plastike oziroma možnost uporabe depozitnega načina. Prav tako se premalo ali skoraj nič ne komunicira in ozavešča obiskovalce javnih prireditev, uporabnike avtomatov za kavo o možnosti uporabe svojega lončka za pijačo in vplivih na okolje.

Pri **členu 5 (Omejitve pri dajanju na trg)** smo s pomočjo vprašalnika za splošno javnost ugotovili, da je izmed izdelkov, ki jih je prepovedano dajati na trg, najbolj prisotna embalaža za hrano in pijačo iz stiroporja (EPS). Glede na pregled trgovin gre najbrž le v nekaterih primerih za dejanske kršitve, v večini primerov pa za podobno ekstrudirano obliko (XPS). Sledijo plastične vatirane palčke za ušesa, plastični pribor za enkratno uporabo in krožniki za enkratno uporabo. Tekom raziskovanja smo našli poceni in nekakovosten pribor za enkratno uporabo z oznako "za večkratno uporabo", kjer gre za očitno izigravanje direktive. Širšo javnost smo vprašali, ali plastični pribor dejansko kdaj uporabijo večkrat, pri čemer smo bili pozitivno presenečeni — malo več kot polovica vprašanih to stori včasih ali pogosto.

Pri pregledu spletnih trgovin smo našli več primerov plastičnega pribora za enkratno uporabo, več ponudnikov ponuja tudi posode za živila iz ekspandiranega polistirena in plastične palčke za balone. Našli smo tudi dve ponudbi plastičnih krožnikov za enkratno uporabo in po enega ponudnika plastičnih slamic in plastičnih palčk za mešanje. Opozorjeni smo bili na prisotnost vrečk iz oksorazgradljive plastike, in sicer v prodajalni pekovskih izdelkov. Tako smo dodatno preverili še, ali se v spletnih trgovinah da kupiti omenjene vrečke. Našli smo 3 primere od 10 pregledanih spletnih trgovin. Omenjeno prodajalno pekovskih izdelkov smo pisno opomnili na prepovedane vrečke in jih vprašali, ali gre za morebitne stare zaloge, a so nam potrdili, da so vrečke kupili pri dobavitelju decembra 2023. Dobavitelj je iz tujine in je dejal, da naj bi šlo zgolj za tiskarsko napako in da vrečke v sami sestavi niso sporne. Zanimiva je tudi ugotovitev, da smo našli zgolj eno ponudbo navadnih (ne za medicinske namene) plastičnih vatiranih palčk, čeprav je bil delež pojavnosti v vprašalniku splošne javnosti najvišji. Pri tem ne smemo zanemariti morebitnih starih zalog.

Za **člen 7 (Zahteve za označevanje)** smo preverili predpisane oznake za določene izdelke. Pri vlažilnih robčkih, higienskih vložkih, tamponih in aplikatorjih tamponov, tobačnih izdelkih s filtri in filtrov, ki se tržijo za uporabo v kombinaciji s tobačnimi izdelki ter plastičnih lončkih nismo našli kršitev. Dvom se je pojavil pri lončkih, ki so delno izdelani iz plastike, saj smo zabeležili lončke, ki so deklarirani kot 100 % celuloza, pri čemer menimo, da v nekem deležu mora vsebovati zaporni sloj za tekočine, ki je običajno plastičen.

Pri **členu 8 (Razširjena odgovornost proizvajalca)** so vse družbe za ravnanje z odpadno embalažo prevzele tudi funkcijo skupnih načrtov po SUP direktivi. Objavljena je bila [evidenca skupnih načrtov](#), ki na prvi pogled izgleda popolna. V Uradnem listu je bil objavljen [Sklep o določitvi povprečnih deležev odpadnih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo v smeteh za leta 2023, 2024 in 2025](#), s čimer so bili za ta leta določeni povprečni deleži odpadnih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo, ki so bili pridobljeni na podlagi izvedenih sortirnih analiz smeti. Letno poročanje še ni bilo izvedeno, prav tako ne obračun stroškov, kar bi se oboje moralo prvič zgoditi letos. Vseeno nismo zaznali skoraj nobenega ozaveščanja s strani proizvajalcev.

Za **člen 9 (Ločeno zbiranje)** se je izkazalo, da Slovenija za to področje še ni sprejela posebnih ukrepov, kot je na primer kavcijski sistem, prav tako še nimamo kakovostnih podatkov o stopnji ločenega zbiranja plasten, ki jih člen naslavlja.

Za **člen 10 (Ozaveščanje)** bi izpostavili pomanjkljivo implementacijo na vseh področjih - ozaveščanje o razpoložljivih alternativnih proizvodih za ponovno uporabo, sistemih za ponovno uporabo in možnostih ravnanja z odpadki navedenih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo, vplivu smetenja in drugega neustreznega odstranjevanja odpadkov navedenih plastičnih proizvodov za enkratno uporabo ter vplivu neustreznih načinov odstranjevanja odpadkov navedenih proizvodov za enkratno uporabo na kanalizacijsko omrežje.

Člen 11 (Usklajevanje ukrepov) je večinoma implementiran skozi način prenosa direktive, dodatnimi ukrepi iz 4. člena in posodobitve Programa ravnanja z odpadki in program preprečevanja odpadkov RS.

Za člen 14 (Kazni) smo preverili aktivnosti Tržnega inšpektorata v zadnjih dveh letih. Glede na postopno uveljavljanje ukrepov so izvajali nadzor nad izdelki, ki jih je prepovedano dajati na trg, nad označevanjem ter pri ponudnikih pijače in hrane nad manjkajočimi ukrepi za zmanjšanje ponudbe plastičnih proizvodov za enkratno uporabo (zamenjava, obveščanje). Izdali so več opozoril, a je bil pregled necelovit z vidika določil 4. člena, kar potrjujejo tudi naše neredke najdbe prepovedanih izdelkov v trgovinah in na prireditvah.

Implementacijo celokupno ocenjujemo kot srednje neuspešno, saj se nekateri člani izvajajo zgledno, drugi pa sploh še ne ali pomanjkljivo:

Člen	4	5	7	8	9	10	11	14
Ocena								

Priporočila za izboljšave

Kot pričakovano, so za implementacijskim deficitom trije glavni razlogi: nevednost in neza-interesiranost nekaterih deležnikov, ki jih členi naslavljajo, ter pomanjkljiv nadzor. V nadaljevanju smo povzeli še nekaj bolj praktičnih priporočil po sektorjih.

Javni upravi predlagamo menjavo avtomatov za kavo s takšnimi, ki omogočajo uporabo lastnega lončka. Vsi ponudniki avtomatov v Sloveniji jih imajo na voljo. Poleg tega ne gre nujno za menjavo, zgolj za namestitve senzorja, ki se lahko opravi tudi na obstoječih napravah. Za krepitev ozaveščenosti so zadolženi upravljalci avtomatov, a to seveda lahko počnejo tudi najemniki in spodbujajo uporabo lastnih lončkov po celotni javni upravi (ali širšem javnem sektorju). Menimo, da bi pri tem predvsem ministrstva morala voditi z zgledom. V kolikor bo ogroženo doseganje cilja zmanjšanja porabe, predlagamo zaostritev zahtev v 4. členu.

Upravljalcem avtomatov predlagamo uporabo alternativnih izdelkov povsod, kjer je to mogoče. Glede na to, da smo ugotovili, da vsi ponudniki avtomatov ponujajo alternativne proizvode, predlagamo, da le-te strankam ponujajo kot prvo izbiro — razen v tistih zdravstvenih ustanovah, ki so izvzete iz 3. točke 4. člena³. Vsi avtomati za kavo naj imajo možnost uporabo lastnega lončka, tudi že obstoječi. To naj bo tudi jasno označeno ter komunicirano. Nujno je tudi začeti z obveščanjem in ozaveščanjem, kot ga določa uredba, sicer jih bo v to moral prisiliti Tržni inšpektorat.

Pri delu z **organizatorji prireditvev** opazamo, da imajo težave vzpostaviti razumevanje pri svojih **ponudnikih pijače in hrane**. Pogosto so vsako leto drugi, ignorirajo navodila, ne držijo se dogovorov in ne udeležujejo se usposabljanj. V takih primerih je doseganje napredka precej težje. Predlagamo bolj povezano sodelovanje, predhodno sestajanje in vnaprejšnji dogovor glede materialov, uporabljenih na prireditvi. Pri svoji komunalni naj preverijo sprejemljivost kompostabilnih alternativ v kompostarnah, kamor vozijo odpadke. Vsi skupaj naj poiščejo najbolj optimalne alternative plastičnim izdelkom za enkratno uporabo kot so pralni lončki in posoda. Hkrati naj že pred prireditvijo ozaveščajo obiskovalce o možnosti uporabe lastnega lončka za pijačo. Če ta možnost ni nikjer komunicirana, ljudje ne vedo, da lahko prinesejo lastnega. Z vidika zakonodaje bosta k spremembam pripomogla nadzor, v ožjem smislu trenutno neobstoječ, in ozaveščanje s strani proizvajalcev, kar tudi še ni zaživel.

Ponudniki pijače in hrane naj svoje stranke tudi v svojih obratih ozaveščajo o tem, da za hrano in pijačo lahko prinesejo svojo posodo oziroma lonček za večkratno uporabo. Poleg prireditvev je to relevantno za hrano za na pot in za pakiranje ostankov.

³ Npr. v UKC Ljubljana oddelčni avtomati uporabljajo navadne plastične lončke, tisti v avli pa omogočajo uporabo lastnega. Vedno pa ostaja možnost uporabe alternative z manj plastike.

Po prebranem Poslovnem poročilu **Tržnega Inšpektorata** bi predlagali, da ta poveča nadzor nad vsemi vključenimi v 4. členu (organizatorji prireditev, ponudniki pijače in hrane, upravljalci avtomatov), da se izboljša skladnost in hitreje preidemo na novo realnost z manj plastičnimi izdelki za enkratno uporabo. Smiselno je seveda tudi nadaljevanje obstoječega nadzora, saj so prepovedani izdelki še vedno na trgu, z uveljavitvijo določil glede proizvajalčeve razširjene odgovornosti, pa bo postal aktualen še en ključni del kazenskih določb.

Ministrstvu za okolje, podnebje in energijo (MOPE) predlagamo ojačan pristop k usposabljanju in ozaveščanju vseh deležnikov v uredbi, predvsem da zaživijo vsa določila o proizvajalcih in proizvajalčevi razširjeni odgovornosti, ki so centralnega pomena za doseganja ciljev predpisa. Potrebno je vzpostaviti zaupanje v sistem obračunavanja stroškov in zagotoviti kakovostne vhodne podatke, kar uredba že podrobno določa; z dodatnim pritiskom in transparentnostjo verjamemo v uspeh. Potrebno je tudi pospešiti priprave za uvedbo kavcijskega sistema, sicer bo še naprej ogroženo doseganje ciljev glede ločenega zbiranja za plastenke in novega cilja za pločevinke.

Proizvajalce (v širšem smislu definicije po direktivi) pozivamo k vestnemu poročanju danih količin plastičnih izdelkov za enkratno uporabo na trg, vpisu k nosilcem skupnih načrtov, ter k proaktivnem razmisleku o obveznostih glede ozaveščanja v okviru teh načrtov. Proizvajalce v ožjem smislu pozivamo k boljšem označevanju izdelkov, da zagotovimo pravilno in smotrno rabo. Same nosilce skupnih načrtov pa pozivamo k aktivnemu sodelovanju pri dokončni vzpostavitvi sistema, dialogu z občinami in MOPE, ter seveda k pripravi zahtevanih ozaveščevalnih kampanj.

Trgovce pozivamo k večji vestnosti pri izbiri asortimana, da se prepovedani izdelki ne bodo več pojavljali v Sloveniji. In pa tudi, da bo na trgu manj izdelkov kot so bile nizkokakovostne vilice, ki smo jih našli ob pregledu trgovin, prodajane pod pretvezo ponovne uporabljivosti.

Vsem, ki razmišljajo o uporabi alternativnih proizvodov priporočamo, da dajo prednost ponovni uporabi pred enostavno menjavo materiala. Ne samo zaradi okoljske učinkovitosti, ampak tudi zaradi različnih pasti pri menjavi. Večina papirnate embalaže za stik z živili vsebuje plastiko in je komunale in reciklerji nočejo ne med odpadnim papirjem, ne med odpadno mešano embalažo. Kompostabilne plastike so resnično kompostabilne samo tiste s certifikatom za industrijsko kompostiranje (EN 13432 ali EN 14995), a tudi to včasih ni dovolj, saj jih vse kompostarne v Sloveniji ne sprejemajo. Spremenjena evropska *Uredba o embalaži in odpadni embalaži* njihovo rabo relegira na niše, kjer ni na voljo alternativ v obliki ponovne uporabe in na uporabo pri doseganju boljšega ravnanja z biološkimi odpadki.

Zaključek

Tekom raziskave smo potrdili eno bistveno šibkost izvirne direktive. Več omejitev se namreč da izigravati z obžalovanja vrednimi nadomestki za plastične proizvode za enkratno uporabo. To je vidno pri prepovedi nekaterih izdelkov iz polistirena, pri še kar vztrajnem razmišljanju, da so kompostabilni plastični izdelki izvzeti in samoumevna delujoča rešitev, ter pri navalu papirnatih proizvodov, ki se sicer tudi po definiciji smatrajo kot alternativni, a zaradi (neočitne) vsebnosti plastike prav tako spadajo med plastične proizvode. Dobre informacije so ključne, a manjkajo.

Implementacijo celokupno ocenjujemo kot srednje neuspešno, saj se nekateri člani izvajajo zgledno, drugi pa sploh še ne ali pomanjkljivo. Nekaj porodnih težav je vedno za pričakovati, za nekatere člene je še prezgodaj za dobro oceno ali pa roki še niso pretekli, a po drugi strani je velik del določil v veljavi že dobri dve leti in se ne moremo sprenevedati, da nismo vedeli, kaj nas čaka.

Z raziskavo smo uspeli osvetliti, kje vse so boleče točke in kje razlogi zanje. Nekatere so bile pričakovane, nekatera neskladja bodo enostavna za odpraviti, ostaja pa velika praznina na področju proizvajalčeve razširjene odgovornosti, ki za sabo povleče pomanjkanje ozaveščanja in slabšo implementacijo tudi pri vseh ostalih deležnikih.

Do trenutnega stanja implementacije so pripeljali manjko proaktivnosti, odgovornosti in zavedanja v kombinaciji z omejenim nadzorom. Ekologi brez meja si jo bomo po svojih močeh še naprej trudili izboljšati. Na srečo pri tem z javno upravo nismo sami, saj je Slovenija že polna primerov dobrih praks, ki kažejo, da se da na posameznih primerih doseči in preseči cilje direktive. Da ni izgovora, da do leta 2030 ne bi prepolovili količin morskih odpadkov.

Priloge

Priloga 1 Direktive o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje

DEL A

Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v 4. členu o zmanjšanju porabe

(1) Lončki za pijačo, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški.

(2) Posode za živila, tj. posode, kot so škatle s pokrovom ali brez njega, ki se uporabljajo za shranjevanje živil, ki:

- a) so namenjena za takojšnje zaužitje iz posode na kraju samem ali jih potrošniki odnesejo s seboj.
- b) se običajno zaužijejo iz posode in
- c) se zaužijejo brez nadaljnje priprave, kot je kuhanje, vrenje ali segrevanje; vključno s posodami za živila, ki se uporabljajo za hitro prehrano ali druge obroke, namenjene za takojšnje zaužitje, razen vsebnikov za pijačo, krožnikov, zavitkov in ovojev s hrano.

DEL B

Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 5 o omejitvah pri dajanju na trg

(1) Vatirane palčke, razen če spadajo v področje uporabe Direktive Sveta 90/385/EGS(1) ali Direktive Sveta 93/42/EGS (2);

(2) Pribor (vilice, noži, žlice, palčke);

(3) Krožniki;

(4) Slamice, razen če spadajo v področje uporabe Direktive 90/385/EGS ali Direktive 93/42/EGS;

(5) Mešalne palčke za pijače;

(6) Palčke za pritrditev na balone in podporo balonov, vključno z mehanizmi takih palčk, razen balonov za industrijsko ali drugo poklicno rabo in uporabo, ki se ne delijo potrošnikom;

(7) Posode za živila iz ekspandiranega polistirena, tj. posode, kot so škatle s pokrovom ali brez njega, ki se uporabljajo za shranjevanje živil, ki:

- a) so namenjena za takojšnje zaužitje iz posode na kraju samem ali jih potrošniki odnesejo s seboj;
- b) se običajno zaužijejo iz posode in
- c) se jih zaužije brez nadaljnje priprave, kot je kuhanje, vrenje ali segrevanje; vključno s posodami za živila, ki se uporabljajo za hitro prehrano ali druge obroke, namenjene za takojšnje zaužitje, razen vsebnikov za pijačo, krožnikov, zavitkov in ovojev s hrano;

(8) Vsebniki za pijačo iz ekspandiranega polistirena, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški;

(9) Lončki za pijačo iz ekspandiranega polistirena, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški.

DEL C

Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 6(1) do (4) o zahtevah za proizvode

Vsebniki za pijačo s prostornino do treh litrov, tj. posode, ki vsebujejo tekočino, npr. plastenke pijač, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški, in sestavljena embalaža za pijače, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški, razen:

- a) stekleni ali kovinski vsebniki za pijačo, katerih pokrovčki in zamaški so izdelani iz plastike;
- b) vsebniki za pijačo, namenjeni za živila za posebne zdravstvene namene, kot so opredeljena v točki (g) člena 2 Uredbe (EU) št. 609/2013 Evropskega parlamenta in Sveta (3) in ki so v tekoči obliki.

DEL D

Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 7 o zahtevah za označevanje

1. Higijenski vložki, tamponi in aplikatorji tamponov;
2. Vlažilni robčki, tj. predhodno navlaženi robčki za osebno nego in gospodinjsko uporabo;
3. Tobačni izdelki s filtri in filtri, ki se tržijo za uporabo v kombinaciji s tobačnimi izdelki;
4. Lončki za pijačo.

DEL E

I. Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 8(2) o razširjeni odgovornosti proizvajalca

Posode za živila, tj. posode, kot so škatle s pokrovom ali brez njega, ki se uporabljajo za shranjevanje živil, ki:

- a) so namenjena za takojšnje zaužitje iz posode na kraju samem ali jih potrošniki odnesejo s seboj;
- b) se običajno zaužijejo iz posode in
- c) se jih zaužije brez nadaljnje priprave, kot je kuhanje, vrenje ali segrevanje; vključno s posodami za živila, ki se uporabljajo za hitro prehrano ali druge obroke, namenjene za takojšnje zaužitje, razen vsebnikov za pijačo, krožnikov, zavitkov in ovojev s hrano;

(2) Zavitki in ovoji, izdelani iz prožnega materiala, ki vsebujejo živila, namenjena za takojšnje zaužitje iz zavitka ali ovoja brez kakršne koli dodatne priprave;

(3) Vsebniki za pijačo s prostornino do treh litrov, tj. posode, ki vsebujejo tekočino, npr. plastenke pijač, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški, in sestavljena embalaža za pijače, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški, razen stekleni ali kovinski vsebniki za pijačo, katerih pokrovčki ali zamaški so izdelani iz plastike;

(4) Lončki za pijačo, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški;

(5) Lahke plastične nosilne vreče, kot so opredeljene v točki 1c člena 3 Direktive 94/62/ES.

II. Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 8(3) o razširjeni odgovornosti proizvajalca

1. Vlažilni robčki, tj. predhodno navlaženi robčki za osebno nego in gospodinjsko uporabo;
2. Baloni, razen balonov za industrijsko ali drugo poklicno rabo in uporabo, ki se ne delijo potrošnikom.

III. Drugi plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 8(3) o razširjeni odgovornosti proizvajalca

Tobačni izdelki s filtri in filtri, ki se tržijo za uporabo v kombinaciji s tobačnimi izdelki.

DEL F

Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 9 o ločenem zbiranju in členu 6(5) o zahtevah za proizvode

Plastenke pijač s prostornino do treh litrov, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški, razen:

- a) stekleni ali kovinski vsebniki za pijačo, katerih pokrovčki in zamaški so iz plastike;
- b) plastenke pijač, namenjene za živila za posebne zdravstvene namene, kot so opredeljena v točki (g) člena 2 Uredbe (EU) št. 609/2013 in ki so v tekoči obliki.

DEL G

Plastični proizvodi za enkratno uporabo, zajeti v členu 10 o ozaveščanju

(1) Posode za živila, tj. posode, kot so škatle s pokrovom ali brez njega, ki se uporabljajo za shranjevanje živil, ki:

- a) so namenjena za takojšnje zaužitje iz posode na kraju samem ali jih potrošniki odnesejo s seboj;
- b) se običajno zaužijejo iz posode in
- c) se jih zaužije brez nadaljnje priprave, kot so kuhanje, vrenje ali segrevanje, vključno s posodami za živila, ki se uporabljajo za hitro prehrano ali druge obroke, namenjene za takojšnje zaužitje, razen vsebnikov za pijačo, krožnikov, zavitkov in ovojev s hrano;

(2) Zavitki in ovoji, izdelani iz prožnega materiala, ki vsebujejo živila, namenjena za takojšnje zaužitje iz zavitka ali ovoja brez kakršne koli dodatne priprave;

(3) Vsebniki za pijačo s prostornino do treh litrov, tj. posode, ki vsebujejo tekočino, npr. plastenke pijač, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški, in sestavljena embalaža za pijače, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški, razen stekleni ali kovinski vsebniki za pijačo, katerih pokrovčki ali zamaški so izdelani iz plastike;

(4) Lončki za pijačo, vključno z njihovimi pokrovčki in zamaški;

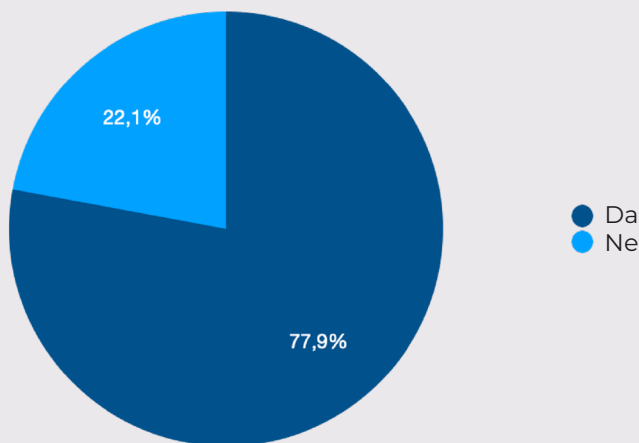
(5) Tobačni izdelki s filtri in filtri, ki se tržijo za uporabo v kombinaciji s tobačnimi izdelki;

- (6) Vlažilni robčki, tj. predhodno navlaženi robčki za osebno nego in gospodinjsko uporabo;
- (7) Baloni, razen balonov za industrijsko ali drugo poklicno rabo in uporabo, ki se ne delijo potrošnikom;
- (8) Lahke plastične nosilne vreče, kot so opredeljene v točki 1c člena 3 Direktive 94/62/ES;
- (9) Higijenski vložki, tamponi in aplikatorji tamponov.

Priloga 2 Grafični prikaz rezultatov vprašalnika za javni sektor o avtomatih za kavo

Ali imate v vaši šoli/ustanovi/zavodu avtomat za kavo (za zaposlene)?

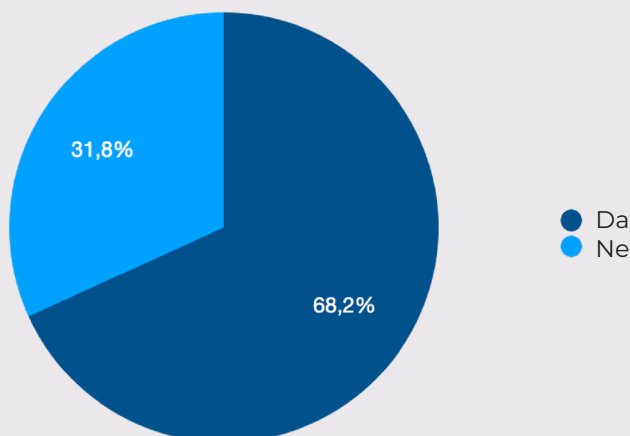
140 odgovorov

Najprej smo preverili, kolikšen delež prejemnikov ankete ima v ustanovi avtomat za kavo. Slabih 80 %, ki imajo avtomat za kavo, smo vprašali, iz kakšnega materiala so lončki v avtomatu - slabih 55 % jih je odgovorilo, da imajo papirnate lončke, 40 % jih je odgovorilo, da so lončki plastični, slaba 2 % vprašanih je napisalo, da uporabljajo samo skodelice, slabe 3 % smo opredelili pod ostalo, ker niso podali odgovor na naše vprašanje.

Ali avtomat omogoča uporabo lastne skodelice za kavo (za večkratno uporabo)?

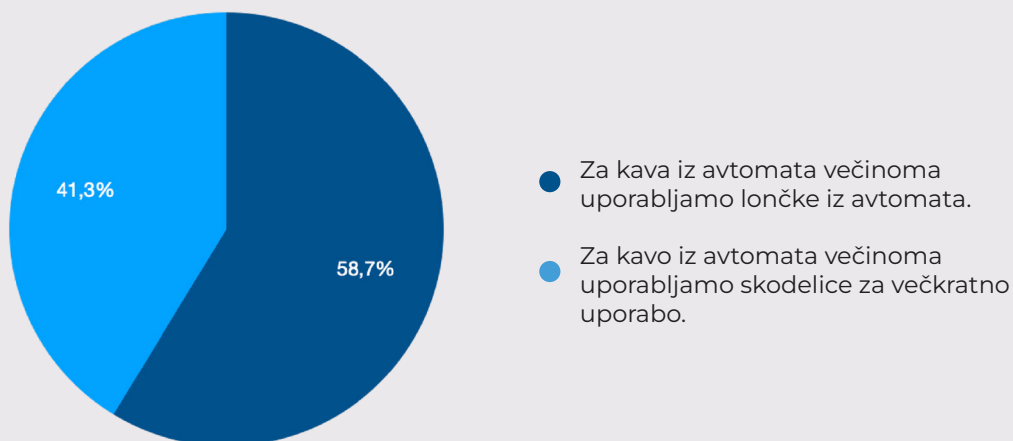
107 odgovorov

70 % je odgovorilo, da njihov avtomat omogoča uporabo lončka za večkratno uporabo, dobrih 30 % avtomatov tega ne omogoča.

S katero spodnjo trditvijo se bolj strinjate?

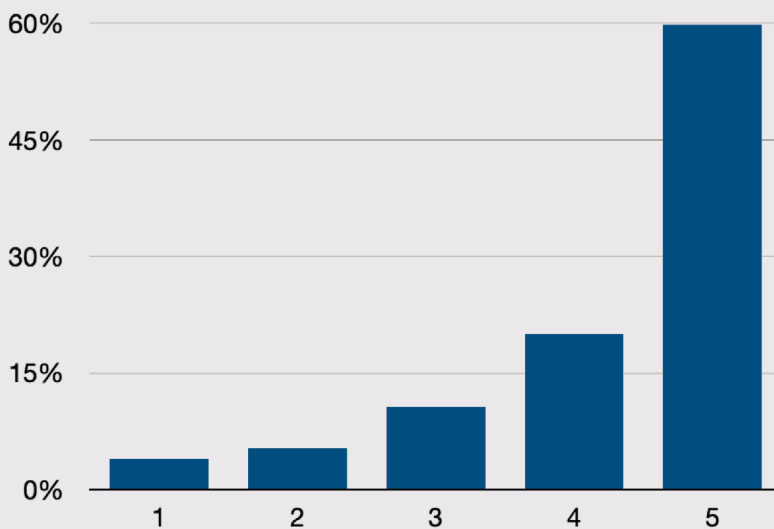
75 odgovorov

Zanimalo nas je, kolikšen delež uporabnikov uporablja lasten lonček/skodelico za kavo. Slabih 60 % vprašanih večinoma uporablja lončke za enkratno uporabo iz avtomata, dobrih 40 % pa lončke za večkratno uporabo.

Ali menite, da bi v prihodnje lahko uporabljali samo skodelice za večkratno uporabo (popolna ukinitvev kozarčkov za enkratno uporabo)?

75 odgovorov

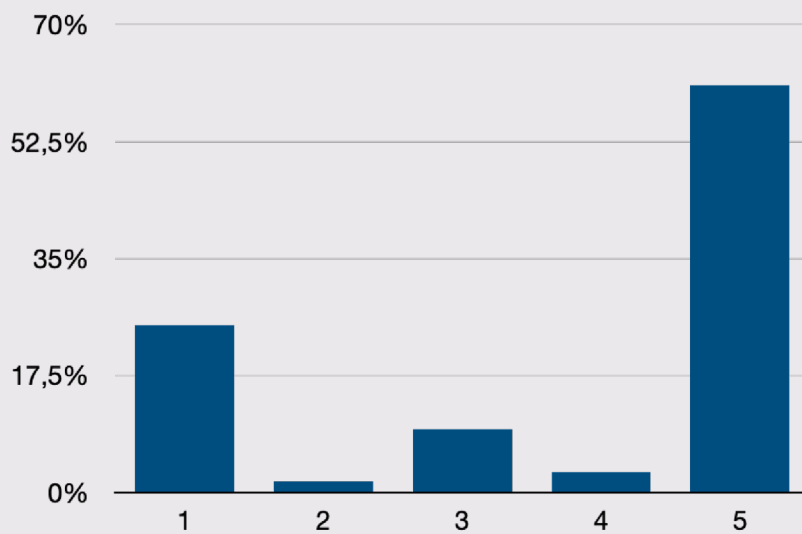

Zanimalo nas je, ali bi v prihodnje lahko uporabljali samo lončke za večkratno uporabo, pri čemer bi popolnoma ukiniteli lončke za enkratno uporabo. Vprašani so svoj odgovor lahko opredelili na lestvici od 1 do 5 (1 - ne, nikakor 5 - brez problema).

80 % vprašanih bi brez problema uporabljalo lončke za večkratno uporabo (odgovora 4 in 5), samo 4 % pa menijo, da se lončkom za enkratno uporabo nikakor ne bi mogli odpovedati.

Ali si v prihodnosti želite avtomat, ki bo omogočal uporabo lastne skodelice, oziroma že razmišljate o zamenjavi?

64 odgovorov

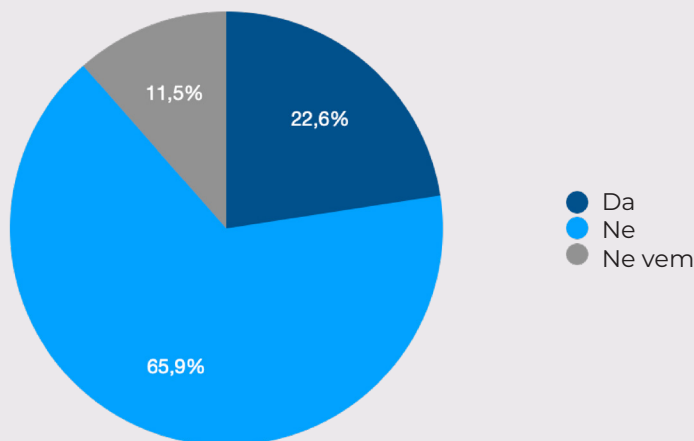
Delež vprašanih, ki je na začetku odgovoril, da njihov avtomat za kavo ne omogoča uporabo lastne skodelice, smo vprašali, ali si želijo avtomata z omenjeno funkcijo. Odgovor so opredelili na lestvici od 1 do 5 (1 - Ne, zadovoljni smo s tem kar imamo, 5 - Da, želimo ustvarjati manj odpadkov). Dobrih 60 % si zamenjave želi, 25 % vprašanih pa je zadovoljnih s tem kar imajo.

Priloga 3 Grafični prikaz rezultatov iz vprašalnika za splošno javnost

Plastične slamice za enkratno uporabo

Ali ste v zadnjih šestih mesecih zasledili uporabo plastičnih slamic za enkratno uporabo v baru/restavraciji/na javni prireditvi v Sloveniji?

288 odgovorov

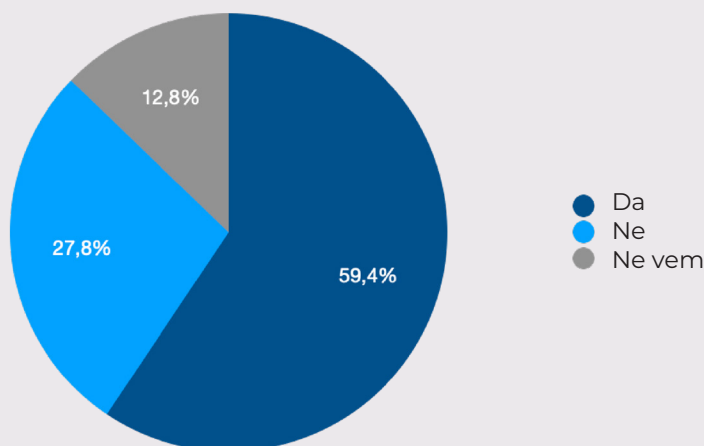

Slabi dve tretjini vprašanih je odgovorilo, da plastičnih slamic v zadnjih šestih mesecih niso videli, dobrih 22 % pa se je z njimi še vedno srečalo. Njih smo dodatno vprašali, ali se spomnijo, kje so jih videli, pri čemer je 35 % vprašanih odgovorila, da se ne spomnijo kje. Drugi pogosti odgovori pa so bili: v baru, lokalju, gostilni, na festivalu, v restavraciji.

Embalaža za hrano in pijačo iz stiroporja

Ali ste v zadnjih 6 mesecih v Sloveniji zasledili embalažo hrane ali pijače iz stiroporja (npr. embalaža za na pot)?

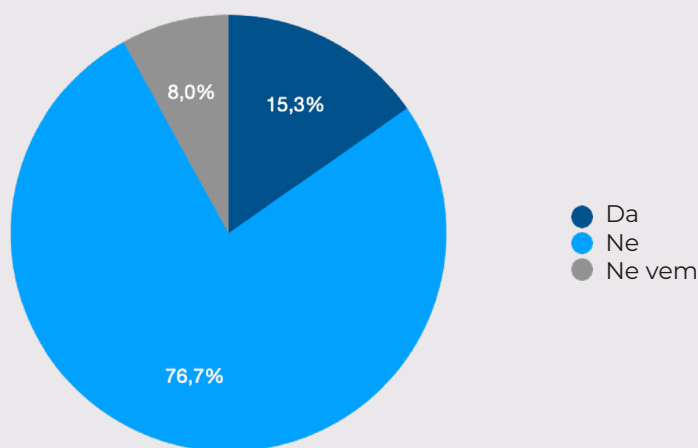
288 odgovorov

Naslednje vprašanje se je nanašalo na pojavnost embalaže za hrano in pijačo iz stiroporja. Poznamo dve različni obliki embalaže iz stiroporja, gre za razliko pri načinu izdelave - ekspanziran polistiren (EPS), ki je prepovedan in ekstrudiran polistiren (XPS), ki ni prepovedan. Povprečni uporabnik razliko zelo težko ugotovi, zato v anketi ne moremo določiti, za katero obliko polistirena je šlo. Slabih 60 % vprašanih je pritrnilo, da so v zadnjih šestih mesecih videli omenjeno embalažo. Ti so v nadaljevanju na vprašanje, kje so videli dotične izdelke, odgovorili: v restavracijah, pri naročilu hrane na dom, pri ponudniku sladoleda, v trgovinah, menzah.

Plastične palčke za mešanje

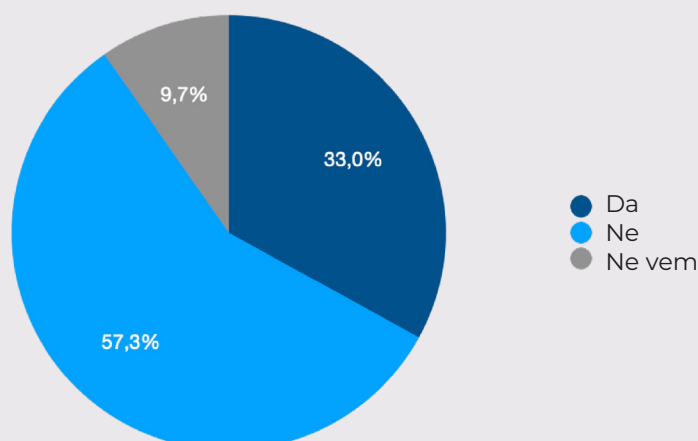
Ali ste v zadnjih 6 mesecih v Sloveniji zasledili plastične palčke za mešanje, npr. za kavo?
288 odgovorov

Dobre tri četrtine vprašanih trdi, da v zadnje pol leta niso videli plastičnih palčk za mešanje. Dobrih 15 % jih je odgovorilo, da so jih videli. Na nadaljnje vprašanje: kje so jih videli, so bili najpogostejši odgovori: avtomati, bari, lokali, bencinski servisi, pekarna. Rezultati sovpadajo z zmanjšanjem ponudbe plastičnih palčk pri ponudnikih avtomatov, vendar pojavnost vseeno ni zanemarljiva.

Plastični pribor za enkratno uporabo

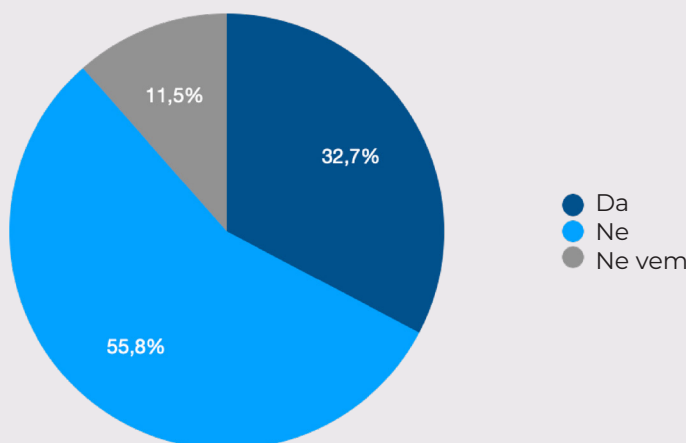
Ali ste v zadnjih 6 mesecih v Sloveniji zasledili plastični pribor za enkratno uporabo?
288 odgovorov

Dobrih 57 % vprašanih trdi, da plastičnega pribora za enkratno uporabo v zadnjih šestih mesecih ni videla, tretjina vprašanih pa pravi, da so ga zasledili. Na vprašanje kje, so najpogosteje odgovorili: v trgovini, na pikniku, v restavraciji ob naročilu hrane za seboj.

Plastični krožniki za enkratno uporabo

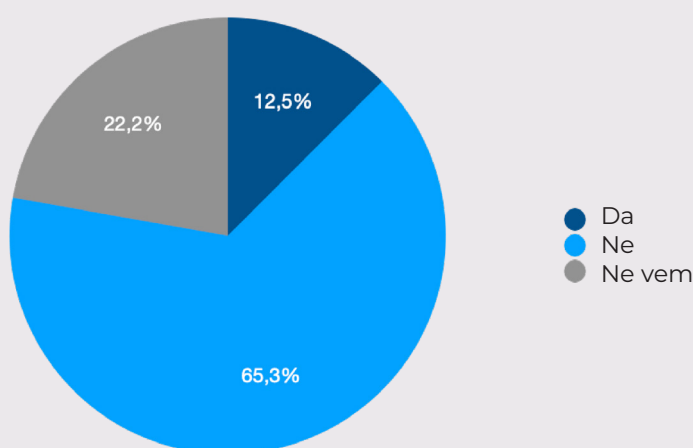
Ali ste v zadnjih 6 mesecih v Sloveniji zasledili plastične krožnike za enkratno uporabo?
113 odgovorov

Na vprašanje je zaradi napake v anketi odgovarjal manjši vzorec anketirancev. Dobra polovica vprašanih izdelkov ni videla v zadnjih šestih mesecih, tretjina je odgovorila pritrdilno. Ti so na vprašanje, kje so jih videli, odgovorili, da imajo še stare zaloge, na piknikih, v trgovinah.

Plastične palčke za balone

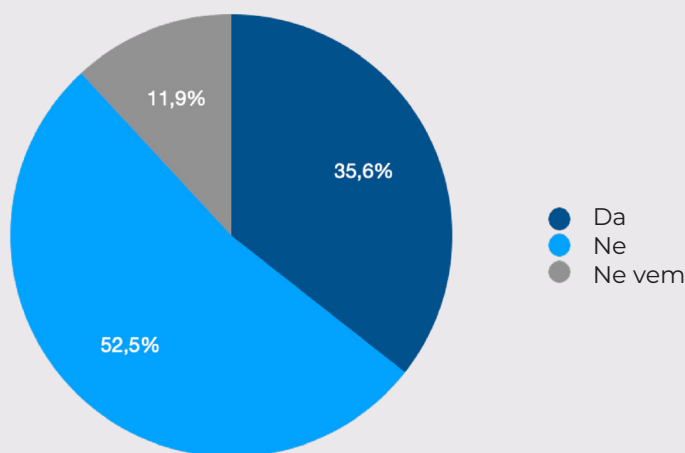
Ali ste v zadnjih 6 mesecih v Sloveniji zasledili plastične palčke za balone?
288 odgovorov

Plastične palčke za balone je v zadnjih šestih mesecih zasledilo le 12,5 % vprašanih, slabi dve tretjini jih nista zasledili. Enkrat več vprašanih, kot pri prejšnjih vprašanjih, pa se tega podatka ne spomni, iz česar sklepamo, da je to izdelek, s katerim se ljudje manj pogosto srečujejo.

Plastične vatirane palčke za ušesa

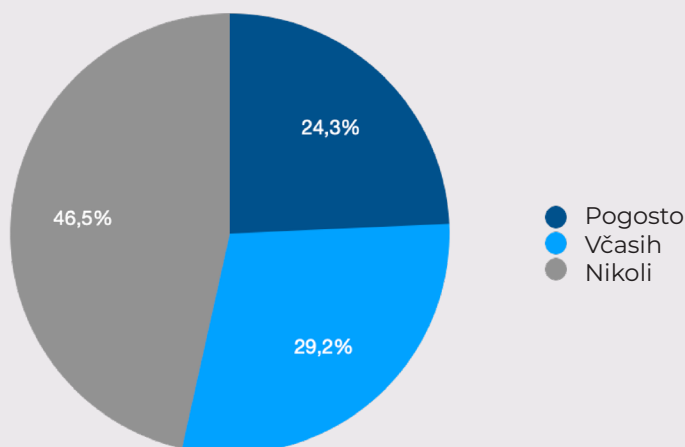
Ali ste v zadnjih 6 mesecih v Sloveniji zasledili plastične vatirane palčke za ušesa?
59 odgovorov

Na vprašanje je zaradi napake v anketi odgovarjal manjši vzorec anketirancev. Dobra polovica vprašanih pravi, da jih ni videla, slabih 36 % pa jih je zasledila v zadnje pol leta.

Ponovna uporaba

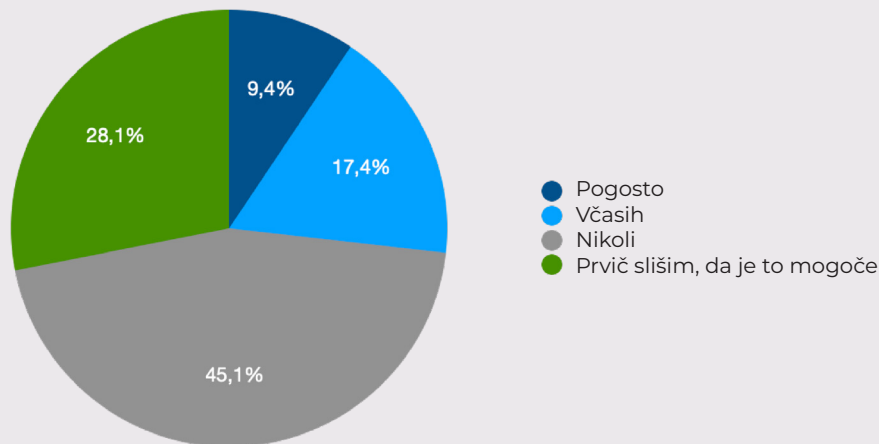
Ali plastični pribor (kot ta na sliki) kdaj uporabite več kot samo enkrat (ga umijete in zopet uporabite)?
288 odgovorov

Zgornje vprašanje se nanaša na nizko kakovostni plastični pribor za enkratno uporabo (slika na desni), ki jih (spletne) trgovine ponujajo kot pribor za večkratno uporabo. Med ljudmi smo želeli preveriti, ali ga kdaj uporabijo večkrat. Slaba polovica vprašanih je odgovorilo, da nikoli, četrtnina to stori pogosto, dobra četrtnina pa zgolj včasih. Večkratna uporaba takega pribora je v praksi redka tudi zaradi slabe kakovosti saj se zelo pogosto zlomi ob prvi uporabi. Proizvajalci in prodajalci tega izdelka niso umaknili iz prodaje ampak ga zgolj označili z oznako "multiuse" s čimer so izdelek umetno označili za večkratno uporabo, s čimer ne kršijo zakona, gre pa za očitno izigravanje sistema in prelaganje odgovornosti na uporabnike.

Ali ste na javno prireditev kdaj prinesli svoj kozarec za večkratno uporabo, z namenom da ne bi uporabljali ponujenih za enkratno uporabo?

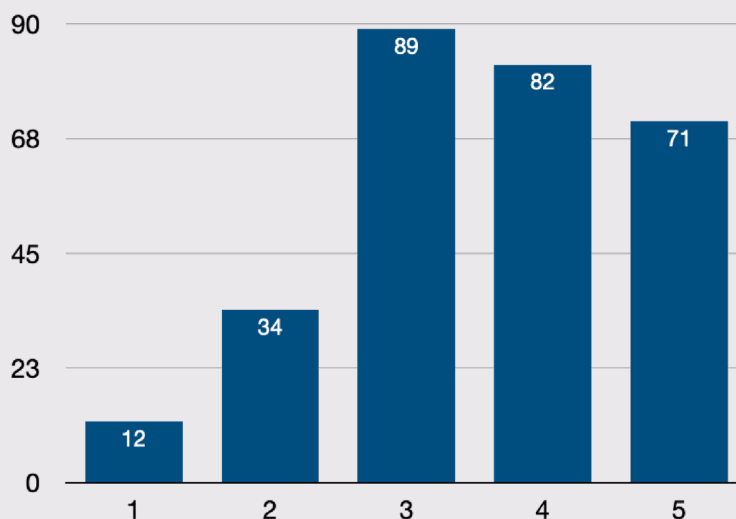
288 odgovorov

Naslednje vprašanje je namenjeno poizvedovanju glede prinašanja lastnih kozarcev na javno prireditev z namenom zmanjševanja uporabe plastičnih za enkratno uporabo. Slabe tri četrtine vprašanih je odgovorilo nikalno - od tega slaba polovica pravi, da nikoli, dobra četrtina pa, da še ni slišala, da je to mogoče. Ostala dobra četrtina prinese lasten kozarec včasih oziroma pogosto. Rezultat kaže na slabo informiranje organizatorjev prireditev, saj bi obiskovalce ob najavi prireditve ali vabilu lahko nagovorili k temu, da prinesejo svoj kozarec.

Imate dovolj informacij o ponovni uporabi izdelkov?

288 odgovorov

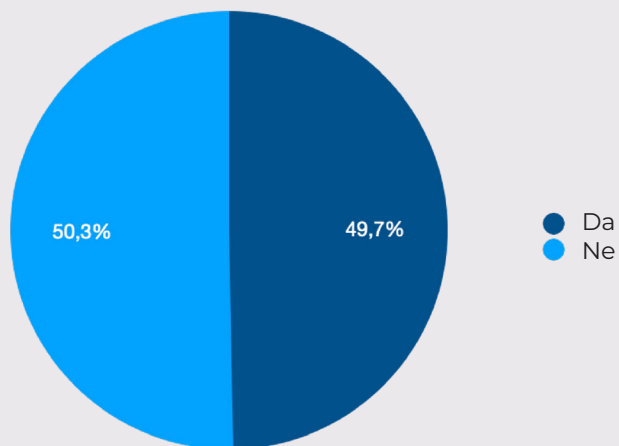

Zanimalo nas je še, kako ocenjujejo splošno prisotnost informacij o ponovni uporabi izdelkov, pri čemer 1 pomeni povsem premalo in 5 povsem dovolj. Največ jih je dalo oceno 3 (88), nato 4 (82), sledi 5 (71), 2 (34) in 1(12).

Ozaveščanje

Ste opazili kakšno ozaveščevalno kampanjo o zmanjšanju uporabe izdelkov za enkratno uporabo?

288 odgovorov

Zadnje vprašanje se nanaša na ozaveščanje, anketirance smo vprašali ali so zasledili kakšno kampanjo o zmanjševanju uporabe izdelkov za enkratno uporabo. Anketiranci so pri tem vprašanju razdeljeni, polovica je odgovorila da, druga polovica pa ne. Da bi iz odgovora lahko dobili sklepe, bi bilo potrebno postaviti še kakšna dodatna vprašanja.